

MARIJA NA JEZERU

1000 let župnije Leskovec pri Krškem

MARIJA NA JEZERU

**1000 let župnije
Leskovec pri Krškem**

MARIJA NA JEZERU

1000 let župnije Leskovec pri Krškem

Zbornik

© Župnija Leskovec pri Krškem, 2025

Prva izdaja

Urednika: Alenka Černelič Krošelj, Matej Gnidovec

Jezikovni pregled: Mojca Pacek

Grafična priprava in oblikovanje: Jože Pavlič

Izdala: Župnija Leskovec pri Krškem, zanjo Matej Gnidovec

Založila: Družina d. o. o., zanjo Tone Rode

Tiskano po naročilu, D-tisk, Grosuplje

Cena: 39,90 EUR

Leskovec pri Krškem, Ljubljana 2025

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

27-774(497.4Leskovec pri Krškem)(082)

MARIJA na jezeru : 1000 let župnije Leskovec pri Krškem : [zbornik] / [urednika Alenka Černelič Krošelj, Matej Gnidovec]. - 1. izd. - Ljubljana : Družina, 2025

ISBN 978-961-04-1191-8
COBISS.SI-ID 235513091

Vsebina

7 Spremne besede

13 Arheološki sprehod skozi najstarejša obdobja pred nastankom župnije Leskovec pri Krškem (Jana Puhar)

13 Uvod z geografskim orisom

14 Prvi prebivalci Krškega polja

19 Ajdovska jama pri Nemški vasi – najstarejši prostor spomina na pokojnike in eden najosupljivejših prepletov naravne in kulturne dediščine

22 Od bakra do brona – zgodnji kovinarji in najdbe iz pozne bronaste dobe v Žadovinku

25 Grofove njive: agrarno zaledje za železnodobno elito na Libni

28 Krško polje pod keltskimi Tavriski

30 Romanizacija kot globalizacija

29 Neviodunum – pristaniško mesto ob Savi

35 Nemirni čas od zatona rimskega cesarstva do naselitve slovanskih ljudstev

43 Začetki (pra)župnije Leskovec pri Krškem (Julijana Visočnik)

43 »Predzgodovina«

44 Prve omembe

46 Reformacija

47 Duhovniki

59 Zgodovina župnije Leskovec pri Krškem od 1787 do 1899 (mag. Blaž Otrin)

60 Obdobje župnikov Lazarinija in Hohenwarta

66 Opis župnije Leskovec pri Krškem iz leta 1821

80 Obdobje 1831–1856

82 Razcvet duhovnega življenja za časa župnika Edvarda Polaka (1856–1885)

86 Obdobje župnika Jurija Sterbenca (1886–1899)

93 Povzetek

97	Utrip župnije v zadnjem stoletju (Ljudmila Šribar, Ludvik Žagar)
98	Uvod
100	Upravni vidik leskovške župnije v zadnjih stotih letih
100	CERKVENA ORGANIZACIJA V PROSTORU
107	ŽUPNIJSKA MREŽA V ZADNJIH STOTIH LETIH – SPREMEMBE
110	ŽUPNIJSKO GOSPODARSTVO
111	Župnija – duhovno središče
112	CERKVENO LETO V ŽUPNIJI: SPLOŠNI PREGLED
116	Utrip župnije – izbrani dogodki koledarskega leta 2015
123	Misijoni
127	Izbor nekaterih liturgičnih obhajanj iz bogoslužnega koledarja
147	Zakramentalno življenje
148	SVETI KRST
149	SVETA BIRMA
151	SVETA EVHARISTIJA
160	SVETA POKORA – SVETA SPOVED
162	SVETO BOLNIŠKO MAZILJENJE
167	SVETI RED
167	SVETI ZAKON
171	STATISTIKA ZAKRAMENTALNEGA ŽIVLJENJA PO 2. SVETOVNI VOJNI
174	Združenja vernikov
174	CERKVENE BRATOVŠČINE IN DRUŽBE
189	KATOLIŠKE LAIŠKE ORGANIZACIJE
194	LAIŠKE ORGANIZACIJE IN APOSTOLAT
202	Duhovniški in redovniški poklici v leskovški župniji v zadnjem stoletju
202	ŽUPNIKI
219	KAPLANI
222	DUHOVNIKI ROJAKI
226	REDOVNIKI IN REDOVNICE IZ LESKOVŠKE ŽUPNIJE
232	BOGOSLOVCI NA PASTORALNI PRAKSI
232	Za sklep

247	Župnijska cerkev Žalostne Matere Božje v Leskovcu pri Krškem (Lucija Fabjančič)
248	Zgodovina in pomen leskovške župnijske cerkve
271	Arhitekturni in umetnostni oris cerkve
271	Cerkvena zunanjščina
276	Cerkvena notranjščina in oprema
295	Podružnične cerkve v župniji Leskovec pri Krškem (Marinka Dražumerič)
296	Drnovo – cerkev sv. Janeza Krstnika
304	Gorica – cerkev sv. Pavla
311	Nemška vas – cerkev sv. Štefana
320	Senuše – cerkev sv. Lucije
328	Straža pri Raki – cerkev sv. Valentina
337	Velika vas pri Krškem – cerkev sv. Martina
345	Veliki Podlog – cerkev sv. Miklavža
351	Vihre – cerkev sv. Urha
363	Podružnična cerkev sv. Ane v Leskovcu pri Krškem (Lucija Fabjančič)
379	Pokopališka kapela Božjega usmiljenja v Leskovcu pri Krškem (Lucija Fabjančič)
379	Kratka zgodovina in opis
381	Župnija na poti (Matej Gnidovec)
392	VSEBINSKA ZASNOVA ŽUPNIJSKEGA GRBA (dr. Tadej Jakopič)

Spremna beseda novomeškega škofa Andreja Sajeta v zborniku leskovške župnije ob praznovanju 1000-letnice njene ustanovitve

Župnija Leskovec v letu 2025 obhaja 1000-letnico obstoja. Ob tej priložnosti je izšel pričujoči zbornik, v katerem so zbrani prispevki različnih strokovnjakov. Avtorji člankov nas popeljejo skozi arheologijo in najstarejša obdobja še pred nastankom župnije Leskovec, orišejo njene začetke in prikažejo pomembnejše zgodovinske podatke ter župnijo ob koncu predstavijo z vidika umetnosti in življenja v zadnjem stoletju.

Knjiga nas vodi v preteklost, da bi bolje razumeli sedanost in pomen krščanskega občestva za življenje po veri. Skupnost kristjanov vero živi v obliki župnije, katere pastir je župnik, ki pod vodstvom škofa in v edinosti z rimskim papežem in Cerkvijo oznanja evangelij, obhaja zakramente in krščene preko svete maše povezuje v eno Kristusovo telo, ki je Cerkev.

Visoki jubilej župnije Leskovec je priložnost za zahvalo našim prednikom, ki so ohranjali živo vero in nam jo posredovali. Hkrati je spodbuda, da se vprašamo, kje je naše mesto v župnijski skupnosti? Je tudi primeren trenutek za vprašanje, kakšen naj bo naš delež pri njenem življenju in rasti? Župnija je kraj, kjer vero spoznavamo in jo živimo. Ta vera se kaže v našem odnosu do drugih. Tudi za nas veljajo besede Svetega pisma, »da nas drugi spoznavajo po sadovih« (prim. Mt 7,16). Skupna molitev, obhajanje zakramentov, branje Svetega pisma, pogovor, podelitev duhovnega izkustva, sodelovanje v raznih župnijskih skupinah nam pomagajo, da osebno vero poglobljamo in utrjujemo.

Pomembna obletnica ustanovitve župnije sovпада z jubilejnim svetim letom 2025 za vso Cerkev, ki ga praznujemo pod vidikom upanja. Upanje pomeni,

da bo želja, ki jo gojimo v srcu, dosegla uresničitev ali odgovor. Opisali bi ga lahko tudi kot pričakovanje tistega, kar bo prišlo. V upanju je že prisotno to, česar si želimo, da se uresniči. Za kristjane je upanje osrednja tema vere. Vera je temelj tega, kar kdo upa. Je prepričanje o stvareh, ki se ne vidijo (Heb 11,1). Poznati Boga in sprejeti njegovo Besedo pomeni gojiti upanje, ki temelji na gotovosti izpolnitve Gospodove obljube o odrešenju človeka. Odrešenje nam je dano preko upanja, preko katerega se lahko soočimo s sedanjostjo in živimo odgovorno za prihodnost.

Hvala avtorjem za dragocene prispevke ter vsem, ki ste omogočili izid knjige. Hvala župniku Mateju Gnidovcu in nekdanjim leskovskim dušnim pastirjem za predano delo v Gospodovem vinogradu ter vsem župljanom za sodelovanje in gradnjo župnijske skupnosti. Naj bo jubilejno leto in župnijsko praznovanje, obogateno z branjem pričujočega zbornika, spodbuda za rast v veri in pogumen pogled v prihodnost. Želim, da bi bili v svetu preskušeni in nemira vedno bolj trdni oznanjevalci Kristusovega veselega oznanila odrešenja, priče upanja in pri našalci miru. Naj vas vse spremlja obilen Božji blagoslov in varstvo Device Marije.

Novo mesto, na god sv. Neže, 21. januarja 2025

Andrej Saje, novomeški škof

Vsak trenutek je lahko priložnost, vendar nekatere priložnosti se ponudijo le enkrat. Tako smo mi tisti izbranci, ki jim je dano, da obeležimo in zaznamujemo visoki jubilej naše župnije in verjetno tudi nam dragega kraja. Druge priložnosti ne bo!

Še manj je takih priložnosti, da tako visoki jubilej zaznamujemo s knjigo, ki bo, brez dvoma, postala tiha priča naše zgodovine.

Knjiga, ki jo bomo z veseljem in večkrat vzeli v roke, saj opredeljuje naše več stoletne vrednote, kdo smo in od kod prihajamo.

Prav mogoče je, da bo ta knjiga postala tudi nekakšno sidro, ki nam bo v oporo pri odločanju na razpotjih naših poti v prihodnosti.

Nekje je zapisano, da ptica, ne glede na to, kaj se je zgodilo včeraj, vedno začne nov dan s pesmijo. Naj ta misel velja za vse nas in naj nas spremlja na našem vsakodnevnem romanju pred nami.

Če ne gre s pesmijo, pa začnimo s knjigo. Le tako, ali pa samo tako, imamo majhno možnost, da naše sanje nekoč postanejo resničnost. Za nas in za tiste, ki pridejo za nami.

Jože Olovec, predsednik Mestne četrti Leskovec pri Krškem

Spoštovani,

tisočletnica župnije Leskovec pri Krškem je izjemna obletnica, ki presega čas in prostor. Predstavlja pomemben mejnik v zgodovini tega kraja ter nas povezuje z bogato dediščino, ki je oblikovala kulturno in družbeno življenje generacij.

V tisočletni zgodovini se je župnija razvijala kot prostor srečevanja, učenja in skupnega delovanja, kjer so se prepletale številne zgodbe, vrednote in dosežki ljudi, ki so ta kraj postavili na poseben zemljevid. Vsaka generacija je prispevala svoj del k skupni zapuščini, ki jo danes s ponosom praznujemo.

Ob tej priložnosti se zahvaljujem vsem, ki s svojim delom, zavzetostjo in sodelovanjem ohranjate pomen te dediščine. Takšni jubileji niso le trenutek spomina, temveč tudi priložnost za razmislek o prihodnosti – kako negovati bogastvo preteklosti in ga prenesti v nove čase.

Naj bo praznovanje tisočletnice trenutek ponosa in navdiha za vse nas. Hvala vam, da skupaj soustvarjate zgodbo, ki je vredna spoštovanja in občudovanja.

Janez Kerin, župan Mestne občine Krško

Arheološki sprehod skozi najstarejša obdobja pred nastankom župnije Leskovec pri Krškem

Jana Puhar, muzejska svetovalka, univ. dipl. arheol., Posavski muzej Brežice,
jana.puhar@pmb.si

Ključne besede: župnija Leskovec pri Krškem, arheologija, prazgodovina, antika, zgodnji srednji vek, Krško polje

Uvod z geografskim orisom

Območje Krškega polja je bilo zaradi svojih geografskih in geoloških danosti domala v vseh obdobjih privlačno območje za naselitev. Naplavinska ravnica ob Savi je nudila kakovostno in rodovitno zemljo, številna nahajališča gline so zagotavljala oskrbo s surovino pri izdelavi predmetov vsakodnevne rabe, med katere smemo šteti v prvi vrsti lončeno posodje, pa tudi gradbeni material. Lončenino in gradbeni material so izdelovali sprva v okviru naselbin, od antike dalje pa v večjih lončarskih in opekarskih obratih na obrobjih. Izjemna je bila ekonomska in transportna vrednost reke Save, ki je ne le omogočala plovbo in cenovno ugoden prevoz težkega tovora, temveč tudi skozi vse leto nudila zanesljiv vir vode za rabo pri kmetijskih in obrtnih dejavnostih. Sava je imela pomembno vlogo kot ribolovno območje v prehrani ljudi ter zaradi vseh naštetih pomenov tudi v zgodnjih duhovnih predstavah tukajšnjih prebivalcev.

Če našete lokalne danosti povežemo s širšim geografskim pomenom regije, ki prostor Posavja umešča kot tranzitno območje med Vzhodnimi Alpami in Balkanom oziroma med Sredozemljem in Panonsko nižino, si ni težko predstavljati, zakaj je bilo to območje gosto in neprekinjeno naseljeno od najstarejših časov dalje.

mi (do leta 1922) je bila razvejana na krajevne enote (po podružnicah),¹⁷⁹ vpete v župnijsko, kasneje pa se je delila le na navedene tri oz. štiri glavne župnijske veje. 24. septembra 1922 so v Leskovcu pod vodstvom tedanjega župnika Alojzija Kurenta svečano praznovali 20-letnico Dekliške Marijine družbe¹⁸⁰ in tedaj je bila ustanovljena še Marijina družba za žene in matere¹⁸¹ s 142 članicami.¹⁸² Skozi polstoletno zgodovino se je število članov seveda spreminjalo, dekleta so se poročila, starejše žene umirale, fante je zelo prizadela prva svetovna vojna ..., a so se vedno vključevali novi.¹⁸³

Marijina družba je bila obeleženje Marijinega brezmadežnega spočetja (8. december) in potem vseh Marijinih praznikov. Glavna družba je imela svoja sprejeta pravila, himna je bila »Magnificat« (Moja duša poveljuje Gospoda).¹⁸⁴ MD leskovške župnije so imele svoje geslo: *Naprej pod zavetjem Marijinem do končne zmage in sreče v nebeški Marijini družbi*.¹⁸⁵ Glavni družbeni praznik vseh (deklet, mladeničev, žena in mater) je bil na Rožnovensko Mater Božjo (7. oktobra). Tedaj so sprejemali nove članice in člane.¹⁸⁶

Marijina družba je bila med najmočnejšimi skupnostmi vernikov, dekanija je ob koncu leta 1928 imela 2.883 družbenic,¹⁸⁷ dekanijski sedež je bil tedaj že v Krškem.¹⁸⁸ V župniji je delovala do Marijinega leta 1953/1954. Po pisnem pričevanju so bile leta 1941 žal članice leskovške in krške Marijine družbe na prvem seznamu za izselitev.¹⁸⁹

• **Marijina družba za dekleta Leskovec**

Vsaka Marijina družba v župniji si je izbrala eno skrivnost ali lastnost Marije, ki jo je sprejela kot glavni praznik, in eno svetnico ali svetnika kot drugega patrona.¹⁹⁰ Dekliški in mladeniški je bila glavna zavetnica Brezmadežna, druga dekletom sv. Neža (Agnes), devica in mučenka.¹⁹¹ MD za dekleta in MD za mladeniče sta imele tudi svoj pevski zbor, zavetnik obeh je bil sv. Gregor I. Veliki, njegov god so obhajali na Drnovem.¹⁹² Novo kapelo Brezmadežne je 15. septembra 1929 (na drugi spominski dan Žalostne Matere božje) župnik Kurent blagoslovil v Malem Podlogu.¹⁹³ Podpornik gradnje je bila družina Vrhovšek, po ljudskem izročilu pa tudi vas in izseljenka iz Amerike Neža Palčič.¹⁹⁴

Leta 1921 poročilo navaja, da mlade družbenice delujejo v tiskovnem, dobrodelnem, treznostnem in misijonskem odseku,¹⁹⁵ ob 25-letnici leta 1927 jih je delovalo šest, še evharistični in pevski odsek.¹⁹⁶ Jubilejno leto 1927 so bogato

179 Oznanila 1915–1922, 30.1.1916. Sv. maša za MD Velika vas je bila v letu 1916 na svečnico (2.2., »Marijino očiščenje«), leta 1917 je bila na ta dan sv. maša za MD Mali Podlog, za MD Velika vas pa 7.10. (Rožnovenska Marija).

180 Oznanila 1915–1922, 19.11.1922. Ponovljeni misijon so med 5. in 10. novembrom 1922 vodili frančiškani iz Ljubljane.

181 Oznanila 1915–1922, 29.10.1922, 5.11.1922, 12.11.1922; Oznanila 1930–1932, 2.11.1930. Oznanila 1937–1939, 25.9.1938.

182 Oznanila 1915–1922, 3.9.1922, 10.9.1922, 17.9.1922. Slovesnost in sprejem je vodil knezoškof Jeglič, v Dekliško Marijino družbo je bilo na novo sprejetih 106 deklet.

183 Član je moral izpolnjevati zahteve: neoporečno krščansko življenje, zavzeto delovati v družbi, tesno podpirati voditelja, biti do njega odkrit in iskren, biti ljubeznivo skromen v odnosu do članov, ljubezniv in pravičen do vseh enako, skrbeti za zunanji red pri delovanju in za ugled Marijine družbe. Bogoljub, let. 19, št. 9/10 (1921), str. 152.

184 Oznanila 1929–1930, 29.9.1929; 6.10.1929; Oznanila 1932–1933, 24.9.1933.

185 Bogoljub, let. 32, št. 10 (1934), str. 238.

186 Oznanila 1937–1939, 25.9.1938; Oznanila 1929–1930, 29.9.1929 (»/... /glavni družbeni praznik za dekliško Marijino družbo ter obletnica ustanovitve Mar. družbe za žene in matere/... /«; Oznanila 1935–1936, 6.10.1935; Oznanila 1950–1955, 5.10.1952; Poročilo za leto 1933 navaja v župniji 156 žena in mater družbenic. Bogoljub, let. 32, št. 10 (1934), str. 247. V letu 1934 jih je bilo 140. Bogoljub, let. 32, št. 10 (1934), str. 237–238. 1935 so sprejeli še 11 novih žena, pa tudi 31 deklet v dekliško MD. Veliki Podlog pa je ob koncu tretjega desetletja 20. stoletja prejel sejemske pravice za tretji, to je rožnovenski sejem.

187 Bogoljub, let. 27, št. 3 (1929), str. 62.

188 Ilustrirani Slovenec, let. 4, št. 37 (9.9.1928), str. 295.

189 M. Č.-T, pisma. Hrani Valvasorjeva knjižnica Krško.

190 Ljubljanski škofijski list, št. 7 (1904), str. 99.

191 Oznanila 1932–1933, 15.1.1933. Na praznik so članice prejele blagoslov po rimskem obredniku. Oznanila 1939–1940, 14.1.1940. Podoba sv. Neže je bila od 1940 na oltarju družbene (danes rožnovenske) kapele.

192 Bil je tudi sopraznik fantov, kasneje tudi Mladinske kmečke zveze. Kres, let. 10, št. 30 (1939), str. 50. Z njegovim godom (12. marca) se je začela kmetova pomlad (gregorjevo).

193 Oznanila 1929–1930, 15.9.1929.

194 Marija na jezeru, let.8, št. 3 (19.3.2000), str. 3–5.

195 Oznanila 1915–1922, 2.10.1921; Bogoljub, let. 19, št. 9/10 (1921), str. 149.

196 Bogoljub, let. 26, št. 2 (1928), str. 46. Slovesnost so pripravile 9. oktobra 1927, vodil jo je osrednji voditelj MD škofije, ljubljanski stolni kanonik dr. A. Merhar. Sprejel je 34 novih kandidatk, s skupnim sv. obhajilom so se vse članice zahvalile Bogu in Materi božji za četrstoletne milosti, lepe spominske knjižice pa je podaril 50 družbenicam – ustanovnicam. Tedaj so tudi kupile društveno zastavo, izdelale so jo šolske sestre iz Maribora.

slavile,¹⁹⁷ deklet je bilo 450. Imele so svojo opravo, z belo ruto na glavi (imenovali so jih belorutarice) in družbeno svetinjo z liki zavetnic na modrem traku.

»Belorutarice« (družbenice Marijine družbe za dekleta) so dejavno sodelovale tudi pri blagoslovu spomenika padlim v 1. svetovni vojni, 3. junija 1928.
(Foto: Vinko Bavec; hrani: Valvasorjeva knjižnica Krško, iz zapuščine Stanka Vakslija.)

Tudi po 2. vojni je MD za dekleta ohranjala svoja obeležja¹⁹⁸ pa tudi »krščanski nauk«¹⁹⁹ in redne shode v maju (šmarnice).²⁰⁰ Tedaj so imele dve središči: Leskovec in Veliki Podlog.²⁰¹ *Marijino leto* (100-letnico razglasitve dogme Marijinega brezmadežnega spočetja, med 8. decembrom 1953 in 1954) so slavile

197 Bogoljub, let. 26, št. 2 (1928), str. 46.

198 Imenovali so jih stanovske nedelje za dekleta in žene, med 1945 in 1954. Oznanila 1950–1955, 11.3.1951.

199 Oznanila 1950–1955, 20.8.1950. Krščanski nauk za dekleta Marijine družbe je bil po 10. maši več nedelj v letu.

200 Oznanila 1950–1955, 29.4.1951. Npr. shod ob 1500-letnici vesoljnega cerkvenega zbora v Efezu. Oznanila 1950–1955, 2. 12. 1951. V tednu zapovedanega praznika Brezmadežnega spočetja Device Marije (8. 12.) so opravile sv. spoved, na nedeljo prejele skupno sv. obhajilo, popoldne ob 2h prisostvovala molitvi rožnega venca in petim litani-jam Matere Božje z blagoslovom.

201 Kapela Brezmadežne je bila v Malem Podlogu, sv. maša za MD pa v podružnični cerkvi sv. Miklavža v Velikem Podlogu.

s petimi litanijami Matere Božje vsako nedeljo.²⁰² To so tudi zadnja poročila o dekleški Marijini družbi v župniji, kjer je aktivno delovala nad pol stoletja.

- **Marijina družba za mladeniče Leskovec in Marijina družba za fante Leskovec**
Prva MD za mladeniče, ustanovljena leta 1902, katere zavetnik je bil sv. Ciril, je prenehala že z letom 1914. Fantje in možje so bili vpoklicani med vojake, do leta 1918 jih je iz župnije padlo 113. Obnovili so jo v letu 1930 kot Marijino družbo za fante.²⁰³ Kot za dekleško je bil glavni praznik 8. december, Marija Brezmadež-na,²⁰⁴ sopraznik pa 24. maj – Devica Marija, Pomočnica kristjanov. Kapelico Ma-rije Pomočnice so po procesiji, ki je prišla iz župnijske Marijine cerkve, posvetili v Veniśah 12. julija 1931,²⁰⁵ tedaj že v sklopu Katoliške akcije. Fantje so imeli pra-znik tudi na gregorjevo.²⁰⁶ Ljudje se danes spominjajo zlasti ubranega večernega fantovskega »petja na vasi« (Libelj, Gorenja vas in drugod). Poleg duhovnikov so fante usmerjali zlasti salezijanci z Radne. Tudi fantje so imeli svojo opravo, z obveznim fantovskim klobukom, belo srajco in *lajblčem* (telovnikom).

Kapela Marije Brezmadežne v Malem Podlogu.
(Arhiv župnije Leskovec pri Krškem.)

202 Oznanila 1950–1955, 5. 12. 1954.

203 Domoljub, let. 43, št. 13 (26.3.1930), str. 163.

204 Oznanila 1929–1930, 1.12.1929; Oznanila 1930–1932, 7.12.1930, 6.12.1931.

205 Oznanila 1930–1932, 12.7.1931.

206 Oznanila 1930–1932, 12.3.1933. Na Drnovem je bil na gregorjevo tudi sejem.

Poročil za samostojno MD za fante kasneje skoraj ni, po l. 1930 je bilo delo zastavljeno drugače: kot Katoliška akcija (KA) in v okviru te Apostolstvo mož in fantov in njegove nadgradnje.

Grajena je bila v letu 1929 in blagoslovljena 15. septembra 1929, prenovljena 2017–2018 in blagoslovljena 19. maja 2018.

• **Marijina družba za žene in matere Leskovec**

V župniji je delovala od 24. septembra 1922 s 124 članicami.²⁰⁷ Leta 1928 je imelo 175 članic shod vsako drugo nedeljo v mesecu, oblikovana sta bila dva odseka: evharistični in dobrodelni. Dobrodelni odsek je skrbel tudi za sirote 1. vojne²⁰⁸ in bil tvorno vpet v Društvo spomenik padlim v Leskovcu pri Krškem, ustanovljeno leta 1926. Kot glavni praznik je sprejela 12. september (ime Marijino), ki je bil sopraznik 8. septembru (malemu šmarnu, Marijca, Marica),²⁰⁹ kot drugo zavetnico pa so častile sv. Ano (26. julij), Marijino mater in zavetnico vseh krščanskih mater,²¹⁰ kot sopraznik mater pa dan Marijinega Božjega materinstva, ki so ga praznovali 11. oktobra.²¹¹ Na glavni praznik 12. 9. in skozi celo osmino v septembru (15. septembra, osmi dan po malem šmarnu, je (bil drugi) spominski dan Žalostne Matere Božje) jim je bil dan popolni odpustek pod navadnimi pogoji.²¹² Soprazniki so bili tudi vez vpetosti članic v Katoliško akcijo v župniji, katere osrednji praznik je bil Kristus, Kralj vesoljstva (zadnja predadventna nedelja).

Za žene MD v čast sv. Ani, materi preblazene Device Marije in zavetnici vseh krščanskih mater, je bila še v 50. letih 20. stol. sv. maša v Anini cerkvi na sam praznik.²¹³ Zadnja poročila so skupna z dekliško za *Marijino leto*, kasneje pa so bile oboje družbenice steber molitev in krašenja cerkev v župniji.

• **Marijin vrtec (Otroci Marijini)**

Leta 1902 sta bila ustanovljena tudi Marijin vrtec za dečke in Marijin vrtec za deklice. V vrtcih naj bi se pripravljali na vstop v Marijino družbo po končani osnovni šoli. Člani so bili šolarji, po prvem sv. obhajilu in do 14. leta.²¹⁴ Sprejem za novince je bil praviloma 8. decembra oz. na nedeljo tega praznika (Brezmadežna).²¹⁵ Leta 1914 je bilo dečkov 45, deklic 120, torej 165 otrok.²¹⁶ Tudi vrtec je z vojno zamrl, večji otroci so sodelovali pri »patriotičnih dolžnostih«, zlasti pri šolski vključitvi zbiranja pomoči za vojake na bojiščih. Po prenovi duhovnega življenja v letu 1930²¹⁷ so ga ponovno ustanovili, vodil ga je katehet Alojzij Štrukelj. Ob slovesnem sprejemu v maju 1930²¹⁸ je v sprevodu stopalo 300 otrok. V sklopu Katoliške akcije je bila za prejem sv. zakramenta njihova vsaka četrta nedelja v mesecu. Pri shodih so otroci molili, peli, deklamirali, sodelovali v prosvetnem delu kraja,²¹⁹ imeli so svoj pevski zbor.²²⁰ Med velikimi počitnicami so se poleti udeleževali taborov Marijinih vrtcev,²²¹ leta 1933 na Stopnem, 1935 v Sv. Križu,²²² na Slomškov praznik 1936 bili v Mariboru,²²³ tega leta tudi v Rajhenburgu (Brestanici),²²⁴ na mali šmaren 1937 na Raki,²²⁵ največkrat pa v Novem Lurdu pri Šentjerneju.²²⁶

207 Oznanila 1915–1922, 17.9.1922, 24.9.1922.
208 Bogoljub, let. 26, št. 2 (1928), str. 46.
209 Oznanila 1937–1939, 11.9.1938.
210 Oznanila 1950–1955, 29.7.1952.
211 Oznanila 1935–1936, 6.11.1935.
212 Oznanila 1937–1939, 11.9.1938, 25.9.1938.
213 Oznanila 1950–1955, 23.7.1950, 20.7.1952.

214 Ljubljanski škofijski list, št. 2 (1910), str. 36. DLib.si – AFYPIHSG
215 Oznanila 1935–1936, 8.12.1935; Slovenec, let. 67, št. 277 (3.12.1939), str. 8.
216 Bogoljub, let. 12, št. 9 (1914), str. 338. Tedaj je vrtec v dekaniji Leskovec imelo pet župnij, poleg leskovške še župnija Boštanj (39, 60, skupaj 99), župnija Bučka (20, 40, skupaj 60), župnija Sv. Duh (20, 50, skupaj 70) in župnija Škocjan (80, 214, skupaj 294).
217 Domoljub, let. 43, št. 13 (26.3.1930), str. 163 (Karmelski); Angeljček, let. 42, št. 2 (1933), str. 30. - BX6LWUFU
218 Domoljub, let. 43, št. 22 (28.5.1930), str. 284. Po sv. maši so bili v »Domu pod lipo« pogoščeni s kruhom in čajem, potem pa so si ogledali še film o Jezusovem življenju.
219 Domoljub, let. 52, št. 44 (12.11.1939), str. 12. V novembru 1939 so npr. v društveno dvorano v Leskovcu vabili na sodobno igro »Krvava Mehika« v petih dejanjih, na nekaj deklamacij in prizorčkov in izpostavili, »da je to prva igra z zavesami«.
220 Oznanila 1939–1940, 11.6.1939.
221 Slovenec, let. 65, št. 146a (1.7.1937), str. 3.
222 Kronika Fare Krško, 18.8.1935.
223 Oznanila 1935–1936, 17.5.1936.
224 Domoljub, let. 48, št. 42 (14.10.1936), str. 648.
225 Domoljub, let. 50, št. 34 (25.8.1937), str. 4; Slovenec, let. 65, št. 146a (1.7.1937), str. 3.
226 Slovenec, let. 65, št. 146a (1.7.1937), str. 3. Leta 1937, ob taboru dekanijskih Marijinih vrtcev v šentjernejskem Novem Lurdu, poročila predstavijo iz Leskovca 16 natrpanih voz in en avtobus otrok.

Glasili vseh slovenskih vrtcev sta bili *Angeljček* (izhajal 1888–1935) z občasno prilogo *Marijin zvonček* in *Lučka z neba* (1931–1935), kdaj pa kdaj so v njih sodelovali tudi leskovški vrtičkarji.²²⁷

Sv. birma v Leskovcu leta 1933 in Marijin vrtec.
(Hrani: Etnološka zbirka Kobile, dar +Franca Svetca, Kostanjevica na Krki.)

Dečki Marijinega
vrtca so pozdravili
škofa Rožmana s
pesmijo, ki jim jo je
pomagal sestaviti
katehet Štrukelj.
(Angeljček, let. 42, št. 2
(1933/1934), str. 30. DLib.
si – IDVSW9CI.)

227 Angeljček, let. 42, št. 2 (1933/1934), str. 30. DLib.si – IDVSW9CI; Lučka z neba, let. 5, št. 10 (1935), str. 158. DLib.si – SDNRY69U

• **Katoliška akcija (KA)**²²⁸

Po mnenju nekaterih zgodovinarjev naj bi se katoliška akcija kot gibanje začela v Italiji kot smernica papeža Leona XIII. *Rerum novarum* (15. maj 1891). Novi delavski sloj, ki se je širil z industrializacijo in porajal tehniško družbo, naj bi prežela s katoliškimi načeli, ob tem pa obsodila nova družbena gibanja: liberalizem, materializem, komunizem. Po drugih virih naj bi jo dejavno začel z okrožnico *Ubi arcano* (23. dec. 1922) in vodil papež Pij XI. (1922–1939). S to okrožnico se je začela razvijati na slovenskem prostoru in kot Slovenska katoliška akcija (SKA) postala leta 1936 nova, drugačna cerkvena organizacija. Zamišljena je bila kot aktivna udeležba laikov (vernikov) za apostolat Cerkev, to je za obrambo in pridobivanje družbe za Kristusa in Cerkev. Laiki naj bi apostolat dosegli »s posvečevanjem samih sebe in drugih, s socialno (družbeno) dejavnostjo v poklicnem in bivanjskem okolju in z misijonsko dejavnostjo«. ²²⁹ KA je bila sprva nepolitična, papež je želel vpeti dejavne laike namesto političnih strank s krščanskim predznakom. Vernike so v župnijah razdelili glede na spol, starostno dobo in stan (poklic), saj naj bi človek najlažje deloval v okolju, ki mu je najbližje. Okrožnica papeža Pija XI. *Quadragesimo anno* (*Ob štiridesetletnici*, 15. maja 1931) je pomembno vlogo v procesu ekonomskega in političnega odločanja v državi dala tudi korporativizmu oziroma stanovskim zastopstvom. KA naj bi bila zgrajena kakor Cerkev, torej hierarhično (stopenjsko). ²³⁰ Zavetnica je bila Marija Kraljica, praznik KA pa praznik Kristusa Kralja na zadnjo nedeljo v oktobru. ²³¹

V župniji je akcijo vodil Župnijski svet KA, župnik je bil duhovni asistent, del nalog je bilo prepuščeno kaplanu. ²³² Kot povsod je tudi v Leskovcu potekala v treh fazah.

228 Apostolat je dejavnost kristjanov za zveličanje soljudi, apostolat zgleda. SSKJ 1, 2014, 94. Kratek pregled je narejen na podlagi župnijskih oznanil in dostopnih tiskanih virov, npr. Košmerlj: Katoliška, št. 1–7, 12, str. 9–13, 36–39, 59–60, 99–101, 125–126, 148–149, 175–177, 267–268; Društvenik, let. 3, št. 8 (1933), str. 58–60.

229 Dolinar: Ušeničnik, 147.

230 Pacek: Pregled, 223. 19. marca 1937 je papež Pij XI. v okrožnici *Divini Redemptoris* izročil »delo Cerkve proti brezbožnemu komunizmu« varstvu sv. Jožefa, v 66. členu pa zapisal: »/ ... / je naloga Katoliške akcije še ta, da z govori in s tiskom javno širi socialne nauke rimskih papežev o krščanski obnovi družabnega [danes: družbenega] reda / ... /.« *Ljubljanski škofijski list*, št. 4/6 (1937), str. 56.

231 Društvenik, let. 3, št. 9 (1933), str. 67.

232 Duhovnik je moral biti kot asistent glava in srce vsega gibanja. *Ljubljanski škofijski list*, št. 4/5 (20.7.1929), str. 59, 61.

1. faza, med 1924 in 1928: leta 1924 je na dekanijski konferenci župnik in dekan Kurent govoril o Apostolstvu mož in Marijinih družbah,²³³ tisočletni evharistični shod na Raki so že zastopali »možje in fantje«, »žene in dekleta«.²³⁴ Apostolat je bil sprva naslonjen tudi na romanja, v letu 1925 je župnik za posavsko podružnico Slovenskega planinskega društva uspel pridobiti znani Kum, obnovili so romanja k sv. Neži in sv. Joštu.²³⁵ Korenine leskovškega **Apostolstva mož in fantov**²³⁶ segajo v december 1926, ko je bilo na kvatarno nedeljo (19. 12.) slovesno opravilo pri novo obnovljeni cerkvi sv. Lucije na Senušah, tri dni prej pa v župnijski cerkvi duhovne vaje za može in fante, povabljene so bile tudi žene in dekleta, zlasti članice Marijine družbe. Apostolstvo mož in fantov je bilo kasneje glavni laični gradnik KA in SKA v župniji.

2. faza, med 1929 in 1935/1936:²³⁷ v letu 1930 so izvedli prvi del družbene diferenciacije po spolu in starosti.²³⁸ Na ime Jezusovo (*Bog rešuje, Bog je rešitelj*) je v župniji zaživela prva »moška nedelja«, potem je bila redna prva mesečna nedelja za spoved in prejem obhajila za moške in fante vse do leta 1941, ko je bilo večina mož in fantov med 11. in 27. novembrom izgnanih v nemška taborišča.²³⁹ V tej fazi sta duhovnika s svetom KA širila katoliško misel z vključevanjem laikov, zlasti na gospodarskem ter dobrodelnem polju. Leta 1931 je bila kot romarska obnovljena cerkev sv. Ane s slovesnostmi v juliju.²⁴⁰ Blagoslov nove kapelice Ma-

rije, Pomočnice kristjanov²⁴¹ je bil 12. julija 1931 ob 16. uri v Venišah. Posebej vzpostavljena je bila pomoč otrokom padlih vojakov 1. vojne in njihovim materam (dobrodelnost), hkrati tudi usmerjanje v vzgojo mladeniške kmečke elite,²⁴² kar je bil program orlovskega vzgojnega sistema.²⁴³ Dejavno so bili vključeni salezijanski redovniki z Radne. Od oktobra 1933 dalje²⁴⁴ je bila uveljavljena druga diferenciacija po spolu in starosti, druga nedelja v mesecu je bila »ženska«, tretja »dekliška« in četrta »šolarska«. Šolstvu in prosveti sta duhovnika (Alojzij Kurent, Alojzij Štrukelj) namenjala veliko energije. Pot k duhovnemu življenju so vsem slojem ljudstva kazale tri usmeritve: pogosta spoved, obhajilo, duhovne vaje (moški) in »pouk v veri« (ostali sloji).²⁴⁵

3. faza, po 1936 in do 1941: slovenski laiki so dobili lastno cerkveno organizacijo *Slovenska katoliška akcija* (SKA), ta pa nova pravila²⁴⁶ – *Pravila Slovenske katoliške akcije*. V SKA je bilo vključenih sedem organizacijskih enot, vsaka z lastnim statutom. KA je postala »soudležba laikata pri hierarhičnem apostolatu Cerkve«.²⁴⁷

233 Ljubljanski škofijski list, št. 4 (28.4.1926), str. 63, 64; Ljubljanski škofijski list, št. 8 (6.12.1928), str. 132: leta 1928 so na leskovški dekanijski konferenci duhovniki govorili tudi o župnijskih kulturnih svetih in katoliški akciji.

234 Oznaniila 1922–1925, 17.8.1924, 24.8.1924.

235 Domoljub, let. 1, št. 34 (27.8.1925), str. 855.

236 Oznaniila 1925–1926, 12.12.1926, 19.12.1926.

237 Pacek: Pregled, 219.

238 Oznaniila 1929–1930, 29.12.1929.

239 Fürst: Leskovec, 80–102.

240 Pripravili so: spokorno procesijo 12. julija, v skupni molitvi so prosili za potrebni dež za polja in travnike. Oznaniila 1930–1932, 12.7.1931; ob Aninem prazniku štiridnevno sveto opravilo z velikim dobrotljivim darovanjem, 26. julija je bilo tudi romanje k Mariji Pomagaj na Brezje. Oznaniila 1930–1932, 19.7.1931. Ime Ana pomeni Milost. Sv. Ana je bila tudi zavetnica proti revščini in proti nevihtam.

241 Oznaniila 1930–1932, 12.7.1931; Ljubljanski škofijski list, let. 73, št. 8/9 (20.10.1936), str. 111. Marija Pomagaj je bila tudi zavetnica salezijanske družine Don Bosco, ustanove oratorijev za zapuščeno in ogroženo mladino. Družina z Radne je bila tesno povezana z delom v župniji Leskovec. Sopraznik Marije, Pomočnice kristjanov so v župniji obhajali 24. maja, 25. maja je gođoval sv. Urban, njegova cerkev v Venišah je bila opuščena v času Jožefinskih reform, ohranjeno pa t.i. »leskovško romanje« k Sv. Mariji Žágorski, v Zagorje pri Pilštajnu oz. Zagorje pri Lesičnem, v spomin sv. Emi Krški. Oznaniila 1935–1936, 19.5.1935, 17.5.1936.

242 Basaj: Delodajalec, 40. Program je zajel zvestobo Cerkvi in njenemu nauku, obvezno socialno, to je družbeno izobrazbo in vzgojo, pokorščino škofu in papežu, uveljavljaj tudi prikriti nadzor svoje okolice. To je bil program ideologa in organizatorja mladeniške KA Ernesta Tomca, ki je Orle želel vzgojiti v »izbrano katoliško četo«, ta pa naj bi pomagala »preurediti vso družbo«. Pacek: Mladci, 151.

243 Orel Leskovec je bil ustanovljen 21. maja 1911. Šrihar: Orel, 237–244.

244 Oznaniila 1935–1936, 29.10.1933.

245 Košmerlj: Katoliška, 76. Za dekliško Marijino družbo je župnik Kurent organiziral 3-dnevne duhovne vaje z jezuiti iz Ljubljane v oktobru 1932, pred družbeno 30. obletnico. Oznaniila 1932–1933, 2.10.1932. Verske vaje učencev so kasneje potekale trikrat letno: v adventu, v velikonočnem času in za sklep. Kronika osnovne šole v Velikem Trnu, šol. leto 1936/1937 (obe šoli sta bili od leta 1934 v isti občini Leskovec).

246 Ljubljanski škofijski list, št. 8/9 (20.10.1936), str. 109–110. Po definiciji papeža Pija XI. in škofa Rožmana je bila KA »sodelovanje ali soudležba laikata pri hierarhičnem apostolatu Cerkve«. Ne gre več za laični apostolat, ampak sodelovanje laikov v hierarhičnem apostolatu, ki ga izvaja cerkvena hierarhija, neposredno pa škof. Primerjaj: Perše: Pastoralna, 253, poglavje 1.2.

247 Ljubljanski škofijski list, št. 8/9 (20.10.1936), str. 109–110; Ljubljanski škofijski list, št. 8/9 (20.10.1936), str. 109–110; Pacek: Pregled, 221, ki citira Dolinar: Ušeničnik, 147.

Vse bolj se je vključevala v slovensko politiko.²⁴⁸ Bila je nova organizacija Cerkve (samostojna pravna oseba),²⁴⁹ bistveno drugačna od cerkvenih družb in društev. Nekatere od njih so postale pomožne organizacije SKA, v Leskovcu Marijina družba in Fantovski odsek, naslonjena je bila tudi na prosvetno društvo, ki pa ni bilo pomožni nosilec. V letu 1936 in naprej je bil moški in fantovski stanovski praznik na zapovedani praznik zavetnika Slovenije sv. Jožefa (19. marca).²⁵⁰ Temeljna enota v župniji je bil *odsek SKA*, viri navajajo moško SKA in fante,²⁵¹ posebno pozornost so kasneje posvetili *mladcem*,²⁵² fantom med 14. in 18. letom, zelo dejavni so bili proti koncu 1940 in na začetku 1941²⁵³ in zbrani v Zvezo katoliških kmečkih mladcev Leskovec (krajše: »mladci«²⁵⁴). Podporo je imela tudi v *bojevniki*h, zlasti na Krškem polju. Voditelji pa so se naslonili tudi na *družine*, matere naj bi skrbele za temeljno krščansko vzgojo otrok. V zadnji fazi se je moška SKA v Leskovcu vse bolj povezovala z mestom Krško in usmerjala v gospodarstvo prostora. Poročila omenjajo korporacije,²⁵⁵ jih pa ne naštevajo poimensko. Po skromno ohranjenih virih²⁵⁶ se zdi, da je v kraju prednjačil trgovski in gostilniški stan.²⁵⁷ Za večino vernih ni podatka, če in kako so bili vpeti, učitelji pa

so imeli kar precej težav,²⁵⁸ kljub temu, da so bili vsi z otroki vred opredeljeni kot katoličani. Razmerja med SKA in »preostalo katoliško skupnostjo« torej tudi v leskovški župniji niso bila usklajena.²⁵⁹

KATOLIŠKE LAIŠKE ORGANIZACIJE

Poleg teh strogo verskih ustanov, ki so imele organizacijski sedež ali enoto v župniji, so bile na naslovu župnijskega urada – Leskovec 12 (danes Grebenčeva cesta 1) – v zadnjem stoletju prijavljene še nekatere podružnice drugih združenj, ki so delovale po katoliških načelih.

Bile so pomoč katoliških duhovnikov svojemu ljudstvu in njegovi veri. Tako so mu poleg verske usmeritve pomagali tudi pri pridobivanju znanj in izkušenj ter smotrnem ravnanju v vsakdanjih življenjskih stanjih.

PODPORA SLOVENSKEMU VERSKEMU TISKU:

- **Mohorjeva družba**, dekanijsko in župnijsko poverjeništvo Leskovec (1872, župnik Edvard Polak – še danes)
- **Slovenska matica**, dekanijsko poverjeništvo v Leskovcu²⁶⁰ (župnik Edvard Polak, že vsaj 1879–1918, župnik Franc Schweiger, nato prenos poverjeništva v Krško)
- **Župnijska knjižnica Leskovec** – do leta 1941 je delovala kot odsek Slovenskega katoliškega izobraževalnega društva, ustanovljenega leta 1904.²⁶¹ V 2. pol. 20. stoletja je

248 Dolinar: Katoliška cerkev, 21; Društvenik, let. 3, št. 9 (1933), str. 68/70.

249 Pacek: Pregled, 226. Predsednik Narodnega odbora KA je bil od 1936 dr. Jože Basaj. Razvita je bila hierarhično, vse pa je vodil škof.

250 Oznaniila 1935–1936, 15.3.1936.

251 Domoljub, let. 49, št. 17 (22.4.1936), str. 270; Domoljub, let. 51, št. 45 (9.11.1938), str. 12; Domoljub, let. 53, št. 45 (6.11.1940), str. 10–11.

252 Zvezo katoliških kmečkih mladcev (ZKKM) oz. KA za kmečke fante ne smemo zamenjati z Mladinsko kmečko zvezo, ki je bila mladinska organizacija politične Kmečke zveze (SLS). Ta je delovala v sklopu občine oziroma stranke JRZ (Jugoslovanske radikalne zajednice). Primerjaj: Gorenjec, let. 21, št. 2 (9.1.1937), str. 2. Po pravilih je imela župnija župnijski odbor KA, vezan v dekanijskega in ta v škofijskega. Pacek: Pregled, 226. Za Ljubljansko škofijo je bil ustanovljen škofijski odbor, za obe škofiji skupaj Narodni odbor Katoliške akcije (NO-KA). Organizacije »inteligeničnih« poklicev NO-KA niso bile vezane na župnije, tudi ne dijaške – vezane so bile na zavod.

253 Domoljub, let. 53, št. 45 (6.11.1940), str. 10–11.

254 »Mladci« so bili zbrani v Zvezo katoliških kmečkih mladcev pri SKA, fantovski odsek pa v samostojno Zvezo fantovskih odsekov (ZFO). V Leskovcu sta bila dejavna oba.

255 Domoljub, let. 49, št. 17 (22.4.1936), str. 270; Oznaniila (večkrat, vendar ne poimensko).

256 O SKA javno ni bilo zaželeno pisati in oznanjati, zato je podatkov malo.

257 Primerjaj: Horvat: Obrt, 87, in navedene vire v tem razdelku. Pogojno trditev potrjujejo imena voditeljev KA oz. SKA v Leskovcu.

258 Za zahteve SKA do učiteljev glej: Naša šola in naše učiteljstvo. Domoljub, let. 53, št. 9 (28.2.1940), str. 7. DLib.si – 8KK5I1F9. Domoljub, št. 10 (6.3.1940), str. 2. DLib.si – 7D5BJMZY. Proti letu 1940 se je v občini Leskovec število učiteljev vse bolj zmanjševalo, v sedemrazrednici (s 5 vzporednicami) v Leskovcu jih je ostalo pet in so poučevali po 80 otrok v združenih razredih, v štirirazrednici v Velikem Podlogu en sam za 150 otrok (prej trije). Domoljub, let. 53, št. 9 (28.2.1940), str. 7. DLib.si – 8KK5I1F9.

259 Primerjaj: Pacek: Pregled, ki navaja, da tudi drugi model KA ni preprečil nejasnosti glede razmerja KA do preostale slovenske katoliške skupnosti.

260 Poverjeništvo pri obeh ustanovah (MD, SM) je bilo v Leskovcu za sodni okraj Krško, za sodni okraj Kostanjevica je bilo v Kostanjevici na Krki, oba sodna okraja sta sodila v dekanijo Leskovec.

261 Prvi knjižničar je bil Viktor Falatov, ki je padel v 1. svetovni vojni.

bilo knjižnično gradivo v župnijski pisarni, leta 1978 se je župnija vpisala med knjižne založnike,²⁶² leta 2015 je župnijska knjižnica znova pridobila samostojni prostor.

V *Letu vere 2013* se je župnija s 40 bralci vključila tudi v celodnevni bralni Mini svetopisemski maraton »*Ne boj se, samo veruj!*«, od ponedeljka, 7. oktobra ob 18.30, ko je 1. poglavje Matejevega evangelija prebral župnik Ludvik Žagar, do torka, 8. oktobra 2013, ko je s 6. poglavjem maraton ob 18.30 zaključil škof Andrej Glavan. (Arhiv župnije Leskovec pri Krškem.)

MISIJONSKE USTANOVE

- **Apostolstvo sv. Cirila in Metoda:** naslednik nekdanje Slomškove Bratovščine sv. Cirila in Metoda, ustanovljene 1851, leta 1924 je dobilo nova pravila.
- **Dejanje sv. Detinstva – misijonski odsek pri Marijini družbi za dekleta**

NARODNOOBRAMBNA DRUŠTVA

Duhovniki so v 20. stoletju veliko pozornosti posvetili katoliškim narodnoobrambnim društvom, katerih naloge so se nanašale na obrambo in ohranitev vere in slovenskega naroda ter njegovega jezika. Župnik z začetka 20. stoletja F. Schweiger je bil tudi velik podpornik ustanovitve slovenske univerze v Ljubljani.²⁶³

262 V času župnika Ivana Pregeljca je bila župnija založnik knjige »Očetova obljuba« kaplana Antona Marinka (1976), kasneje izstopajo zlasti časopisa Oznanila oz. Farni list ter Marija na jezeru ter vrsta drobnih tiskov (podobice, zgibanke, letaki, brošure ...).

263 Šribar: Stopinje, 384.

- **Slovenska straža, podružnica Leskovec:** V kraju je bila dejavna med 1910/1911 in 1940/1941.²⁶⁴ Straža je skrbela za vsaj tri pomembna področja: obmejne Slovence,²⁶⁵ zemljiški odsek za to, da slovenska zemlja ni prehajala v neslovenske roke, trgovski odsek pa je skrbel za razvoj domače obrti in trgovine.²⁶⁶ Straža je v Leskovcu precej pripomogla, da je razparcelirana posest Šrajbarskega turna (ok. 3.000 oralov) večinoma prešla v roke domačinov.
- **Društvo Spomenik padlim v Leskovcu pri Krškem:** po predhodnih pripravah od leta 1924 je bilo društvo ustanovljeno leta 1926, spomenik 113 padlim v 1. svetovni vojni pa blagoslovljen 3. junija 1928.²⁶⁷ Od tedaj in vse do danes ob njem potekajo spominske slovesnosti, sprva 1. novembra, od 1980 do 2016 na praznik krajevne skupnosti 1. junija. Ob 100-letnici začetka 1. svetovne vojne (2014) je bila v okviru Krajevne skupnosti Leskovec pri Krškem obnovljena slovesnost pri spomeniku 1. novembra, od leta 2015 pa v sodelovanju z župnijo znova sv. maša v cerkvi in izvedena krajša slovesnost pri spomeniku na dan generala Rudolfa Maistra (državni praznik, 23. novembra). 15. oktobra 1995 je bila v skupni slovesnosti župnije in Krajevnega odbora Društva izgnancev Slovenije 1941–1945 Leskovec pri Krškem ob 50. obletnici vrnitve izgnancev dodana spominska plošča umrlim v izgnanstvu.²⁶⁸

264 Vovko: Slovenska straža, 12; Adresar, 1912, 163. Njene korenine segajo v leto 1887, ko je bila za »Krško in okolico« (Krško, Leskovec in Videm) ustanovljena narodnoobrambna zasebna šolska organizacija **Družba sv. Cirila in Metoda** (Šolska družba sv. Cirila in Metoda), ko pa jo je leta 1907 prevzelo liberalno vodstvo, je Cerkev ustanovila Stražo.

265 Oznanila 1930–1932, 15.3.1931 »/.../javne molitve za versko svobodo preganjanih Slovencev in Hrvatov pod Italijani« na zapovedani praznik sv. Jožefa, patrona Slovenije/.../«.

266 Krese: Naprej, 129–133.

267 Spomenik je blagoslovil župnik in dekan Alojzij Kurent. Slavnostni govornik je bil kurat Ivan Bonač, predstavnik Zveze slovenskih vojakov pa svetnik Jože Pirc, sodelovala sta pevska zbor iz Leskovca in Krškega in drugi, najbolj ganljivo pa je bilo polaganje vencev svojcev 113 padlih. Domoljub, let. 41, št. 24 (14.6.1928), str. 372; Domoljub, let. 41, št. 24 [i.e. 25] (21.6.1928), str. 388; imena zaslužnih na plošči, pritrjeni na spomenik.

268 Spominsko ploščo sta odkrila predsednik krajevnega odbora Društva izgnancev Slovenije 1941–1945, Leskovec pri Krškem, Franci Žičkar in župnik Ludvik Žagar, pridigar pri sv. maši je bil čateški župnik Jože Pacek, rojen v izgnanstvu. Na spominski akademiji so sodelovali Kamniški koledniki.

Odkritje in blagoslov spomenika 113 padlim vojakom 1. svetovne vojne, 3. junija 1928.
(Foto: Vinko Bavec; hrani: Valvasorjeva knjižnica Krško, iz zapuščine Stanka Vakslija.)

- **Zveza slovenskih vojakov iz svetovne vojne (ZSV)**, po l. 1930 preimenovana v **Zvezo bojevnikov**, po l. 1934 **Udruženje borcev za Jugoslavijo (Združenje borcev Jugoslavije)**, krajevna organizacija **Leskovec**: trikrat preimenovana zveza je bila državno združenje, v katero so bile vpete posamezne krajevne organizacije, v Leskovcu sprva imenovana Društvo spomenik padlim v Leskovcu. Krajevna organizacija je delovala do izselitve leskovških župljanov na začetku 2. svetovne vojne. Združevala je vojne veterane 1. svetovne vojne, ki so na svoj osrednji praznik 15. avgusta vsako leto zborovali pri Mariji Pomagaj na Brezjah.
- **Družba sv. Rafaela za varstvo izseljencev, poverjeništvo Leskovec**: poverjeništvo v Leskovcu so zaradi velikega izseljevanja prebivalstva na delo v tujino ustanovili leta 1927,²⁶⁹ *izseljeniško nedeljo* pa do l. 1941 obhajali okoli 1. decembra, ki je bil državni praznik zedinjenja jugoslovanskih narodov. Poverjeništvo je imelo redne stike z društvi izseljencev

po evropskih krajih, kamor so župljani odšli na delo. Med najbolj organizacijsko zakoreninjenimi so bili »**Rokovci**«, kakor so se imenovali katoliški Slovenci v Zagrebu, ki so svoja romanja usmerjali tudi v Leskovec, Krško, Sv. Križ, Kostanjevico, Šentjernej, Rako, Čatež ob Savi... **Slovenska katoliška skupnost Zagreb** je še v 21. stoletju oskrbovana iz leskovške dekanije, povezuje jo dekan Anton Trpin iz Šentjerneja. Danes je v Cerkvi na Slovenskem prva nedelja v mesecu juliju posvečena kot nedelja Slovencev po svetu.

SKRB ZA JAVNO ZDRAVJE

- **Društvo za narodno zdravje v Leskovcu**²⁷⁰

Naslednja tri društva so delovala v prvi polovici 20. stoletja kot preventiva proti pijančevanju pri različnih cerkvenih organizacijah: pri Marijini družbi za dekleta,²⁷¹ pri prosvetnem društvu, Orlu, podružnici Slovenske straže, pri tretjerednikih (pri njih je sodilo preprečevanje alkoholizma, zlasti pitja žganja,²⁷² med prvenstvene oblike dela).

- **Društvo Abstinent**
- **Sveta vojska**, s treznostnimi odseki
- **Družba treznosti**

270 Zupanič – Slavec: Dr. Ivo Pirc, 166. Zdravstveni dom za celotno dekanijo je bil s sodelovanjem Mateja Tomazina, cerkljanskega kaplana in poslanca pri Ljubljanski oblasti, urejen leta 1929 v Cerkljah ob Krki (tedaj v Župeči vasi) z vodikom, da bi nudil brezplačno zdravstveno pomoč predvsem materam in otrokom, brezplačne zdravniške preglede za vse šolarje, tudi leskovške, velikopodloške in velikotrske. Leta 1930 je bilo tako preventivno pregledano 3.000 šolarjev (Slovenec, let. 58, št. 68 (23.3.1930), str. 7; Oznani 1937–1939, 15.5.1938 (vpisovanje otrok v šolo in zdravniški pregled). Urejeni oz. obnovljeni so bili vodnjaki z neoporečno vodo v Leskovcu pri Krškem, Kobilah, Gorenji vasi in drugod; kmetje so morali urediti betonirane greznice in gnojne jame, Leskovec pa je dobil leta 1930 »prvo kanalizacijo«, odpadne vode so se stekale v izkopani obcestni jarek ob današnji Ulici 11. novembra, ki se je končal na Hrepetulah, travnikih in grmičevju pod Leskovcem, in ne več po dvoriščih, kjer so bili tudi vodnjaki. Kronika Državne narodne šole Veliki Trn v šol. letu 1939/40 poroča o cepljenju otrok proti kozam, kar je opravil banovinski zdravnik dr. J. Murgelj na vseh šolah okraja Krško, tudi o cepljenju 7–12-letnikov proti davici, ki ga je izvedel Higieniski zavod med 18.6. in 9.7.1940. Dr. Ivo Pirc, direktor zavoda, je v tem šolskem letu za šolo priskrbel 3.000,00 din za prehranjevalno akcijo otrok. Prebivalstvu velikotrske okolice je zelo manjkalo kruha, tako so revni učenci iz teh sredstev dobivali kruh od 15. aprila do 15. junija 1940, skupaj 4.500 kosov.

271 Bogoljub, let. 26, št. 2 (1928), str. 46

272 Ljubljanski škofijski list, št. 5 (1901), str. 60.

269 Domoljub, let. 50, št. 13 (1.4.1937), str. 2.

SKRB ZA PROSVETO IN KULTURO TER TELOVADBO²⁷³

- **Slovensko katoliško izobraževalno društvo Leskovec** (1904, kaplan Ivan Vrhovec, župnik Franc Schweiger–1946)
- **Tamburaško društvo »Slovan«** (1910, organist Vekoslav Alojzij Čander–1941). Tamburaši niso bili politično ali kako drugače orientirani vse do zadnjih let pred 2. svetovno vojno, igrali so tako na cerkvenih kot posvetnih shodih.
- **Orel Leskovec** (Leskovški Orel, 21. maj 1911–december 1929)
- **Zveza fantovskih odsekov, krško okrožje, fantovski odsek Leskovec** (1937/1938–1940/1941)

LAIŠKE ORGANIZACIJE IN APOSTOLAT

Tudi v 2. polovici 20. stoletja so bila za krajši ali daljši čas v župniji živa posamezna združenja, med njimi:

- misijonske ustanove, namenjene širjenju krščanske vere v nekrščanskih deželah in pomoči prebivalstvu, ki živi v težkih, družbeno neurejenih razmerah;
- dobrodelne ustanove Rimokatoliške cerkve na Slovenskem (Župnijska karitas Leskovec pri Krškem, Krščansko bratstvo bolnikov in invalidov, Prenova v Duhu), ki uresničujejo karitativno in socialno poslanstvo;
- javna združenja vernikov, ki jim škof potrdi statut, delujejo na območju škofije ali za več škofij: društvo Družina in življenje (s sedežem v Leskovcu pri Krškem).

Misijonske ustanove

V zadnjih desetletjih deluje iz tukajšnjega okolja v misijonskih postajah po svetu več misijonarjev, njihovo delo župnijski verniki podpirajo gmotno, z molitvijo, s podporo projektov, širjenjem virov o njihovem delu ipd.

- V januarju 1994 je iz tukajšnje župnije na Papui Novi Gvineji začela delovati laična misijonarka **Zvonka Kopina**.²⁷⁴ V župniji so odprli »misijonski sklad« za plačevanje socialnega zavarovanja za čas njenega dela. Po krajšem predahu se je znova pridružila misijonarjem na Novi Gvineji 20. 1. 2000.
- Zbrane pri sv. maši v župnijski ali podružničnih cerkvah je v zadnjih treh desetletjih občasno nagovoril misijonar, domačin **Tone Kerin**, zlasti v času gradnje šole na Madagaskarju.²⁷⁵
- Misijonarji so v Jožefovi dvorani občasno pripravili predavanja o svojem delu in izkušnjah: Polona Gorjup – Madagaskar, Zvonka Kopina – Nova Gvineja itd.
- Vsako leto v župniji sredstva za misijonsko delovanje zbirajo tudi mladi iz skupine *Pota*, ki je program mladinskega prostovoljstva pri Katoliški mladini. Mladi na Madagaskarju in drugod po svetu izvajajo oratorije in nudijo mnogovrstno pomoč.
- Na Kristofovo nedeljo, 25. julija 2000, je ustanova Miva (Slovenija se ji je pridružila leta 1987) prvič v župniji zbirala finančno pomoč za tehnična sredstva oz. misijonska vozila. Nabirka poteka pod okriljem Misijonskega središča Slovenije.
- Trikraljevski koledniki iz župnije leto za letom obiskujejo domove v naseljih sosesk in zbirajo sredstva za slovenske misijonarje. Akcija nosi naslov »Česar se mi veselimo, radi z drugim delimo.« V adventni akciji »Otroci za otroke« pa svoj prispevek zbirajo tudi otroci pri verouku.
- Misijonska nedelja je vsako leto še vedno sredi oktobra, župljani z misijonsko nabirko dodajajo svojo gmotno pomoč za širjenje krščanske vere in utrjevanje Kristusovega nauka po svetu, duhovnik pa z nagovorom predstavi delovanje Misijonskega središča Slovenije in misijonarjev. Prisotni dobijo tudi misijonski koledarček in druga tiskana gradiva, nekateri so naročniki lista *Misijonska obzorja*.
- V misijonskih središčih po svetu, zlasti na kriznih območjih, pomagajo tudi številni zdravstveni delavci, študenti medicine, humanitarni prostovoljci ..., ki potrebna sredstva zbirajo po župnijah. Tudi njim župljani darujejo po svojih zmožnostih.

273 Zgodovinski pregled je v zborniku Leskovec pri Krškem skozi čas II. (2022), str. 163–195.

274 23. oktobra 1994 je bil za misijonarja Kerina in Kopinovo prvič v župniji dobrodelni srečelov, mladi iz župnije so ga organizirali tudi v naslednjih letih. Zvonkino delo je poleg župnijskega mladinskega glasila Marija na jezeru predstavila novinarka Tanja Gazvoda v prispevku *Z misijonom v deželi kodrastih las; Zvonka iz Papue Nove Gvineje*. Dolenjski list, let. 49, št. 3 (22.1.1998), str. 16. – YJRPQ1M6

275 Misijonar Tone Kerin je v Leskovcu predstavil svoje delovanje npr. na žegnanjsko nedeljo 1994, na nedeljo svete Družine 2007 s sodelovanjem mladega malgaškega duhovnika Berthina, na Anino nedeljo 2012.

Srečanje na misijonu Marofarihy, pri misijonarju Jožetu Adamiču, jeseni 2018
Od leve: Ludvik Žagar, misijonar Jože Adamič, škof Andrej Glavan, misijonar Tone Kerin, misijonar Janez Krmelj ter voditelj Misijonskega središča v Ljubljani Matjaž Križnar.
(Hrani: Ludvik Žagar, Velika Dolina.)

Madagaskar: župnik
Ludvik Žagar med malgaškimi
otroki, jeseni 2018.
(Hrani: Ludvik Žagar, Velika Dolina.)

Župnijska karitas Leskovec pri Krškem

V samostojni državi Sloveniji je bila kot naslednica predvojnih dobrodelnih odsekov leta 1991 ustanovljena Župnijska karitas. Je del mreže Slovenske karitas, ki ima organizacije razvejane po regijah oziroma škofijah, leskovška je od 2006 vpeta v Škofijsko karitas Novo mesto. Ob

ustanovitvi je Župnijska karitas imela 10 rednih sodelavcev, v prostovoljnem karitativnem delu pa je sodelovalo med 15 in 20 občasnih podpornikov. Sodeluje pri rednem *Srečanju bolnikov, invalidov in ostarelih*, prvo je bilo 1. maja 1994, ko je bila blagoslovljena Dvorana sv. Jožefa.²⁷⁶

V tednu pred prvo adventno nedeljo je organizirana izdelava adventnih venčkov, kjer sodelujejo številni zunanji sodelavci. Leta 2013 je bilo tako izdelanih 130 venčkov, kasneje se je število leto za letom dvigovalo. Verniki župnije se vedno odzovejo polnoštevilno, zbrana sredstva so namenjena za pomoč pri plačilu položnic prosilcev pomoči. V adventnem času sodelavke obiskujejo starejše osebe, zlasti osamljene (ovdovele) in jim s skromnim darilom, pogovorom in voščilom zaželijo prijazne praznike in vzpodbudijo k preseganju stiske, ki je v praznični osamljenosti še bolj boleča. Karitas pomaga tudi z oblačili in obutvijo, kar odstopijo župljani in drugi, s plačilom položnic in nekaterimi drugimi oblikami materialne pomoči, ki lajšajo stiske sedanjega časa. Iskalci pomoči se lahko obrnejo na duhovnika v času odprtja župnijske pisarne, v primeru večjih potreb je vpeljan stalni urnik.

Sodelavci in podporniki Karitas so dejavni udeleženci pri izvedbi cerkvenega koledarja, prav tako pri izrednih slovesnostih, in so povezovalni člen med Cerkvijo in družbo, tudi neverujočo.

Župnijska karitas Leskovec pri Krškem.
(Arhiv župnije Leskovec pri Krškem.)

²⁷⁶ Oznanila župnije Leskovec, let. 7, št. 9 (24.4.1994), str. [2]; št. 10 (8.5.1994), str. [3–4]. Srečanje se je začelo z nedeljskim dopoldanskim bogoslužjem v župnijski cerkvi, pred in po sv. maši je priložnost za sv. spoved in na željo tudi bolniško maziljenje. Sledi še druženje na prostem, z nagovorom in kulturnim programom, medsebojnim pogovorom ter manjšo pogostitvijo. Od 2023 je srečanje na Rokovo nedeljo pri sv. Ani.

belo barvo so poudarjene obrobe okoli oken ter posamezni nosilni elementi. Tla pokrivajo keramične kopalniške ploščice, ki jih srečamo tudi v nekaterih drugih podružnicah. Pod njimi so kamnite talne plošče.

Velika vas pri Krškem, cerkev sv. Martina, severna stran cerkve z zakristijo in zvonikom leta 1965.
©Ministrstvo za kulturo, INDOK center, Jože Gorjup, 1965.

Notranjost zaznamuje **glavni oltar**, izdelan v skromni podobarski kvaliteti v 80-tih 19. stol.¹¹⁹ Njegov lesen oltarni nastavek je zamenjal nekega starejšega, od katerega so bili leta 1904 v cerkvi ohranjeni baročni 60 centimetrov visoki kipi sv. Florijana, sv. Katarine in sv. Marjete, star kip sv. Martina pa je bil v kapelici pri cesti.¹²⁰

Osrednje mesto na oltarju iz 19. stol. zavzema polkrožno zaključena osrednja niša s kipom sv. Martina, odetega v škofovsko opravo, z mitro na glavi in z rejeno gosko pri nogah. Svetnik je zavetnik vinogradnikov in ker smo v vinorodnih krajih, se na Martinovo nedeljo

zbere pri mašnem obredu veliko ljudi. Poleg domačinov se ga po stari navadi udeležijo Podložani, pridejo pa tudi vaščani iz drugih sosesk, verni in neverni. Levo od sv. Martina stoji na oltarju nadangel Mihael v noši bojevnika. V desnici drži ognjeni meč, s katerim je izgnal iz raja Adama in Evo, v levici tehtnico, s katero bo pri poslednji sodbi tehtal duše. V eni od skodelic je velik mlinski kamen, ki upogiba tehcnico navzdol, v drugi pa trepeta uboga dušica. Na desni strani je kip sv. Florijana z golido vode, s katero gasi gorečo cerkev, in praporom v roki. V atiki pod baldahinom je sredi žarčevja nameščena dopasna figura Boga Očeta z zemeljsko kroglo, na stranskih volutah posedata angelca. Oltar sta leta 2005 obnovila Aleš Vene in Branko Duh.

Velika vas, cerkev sv. Martina, glavni oltar pred prenovo. ©Ministrstvo za kulturo, INDOK center, Jože Gorjup, 1965.

Velika vas pri Krškem, cerkev sv. Martina, glavni oltar. ZVKDS, OE Novo mesto. Lucija Fabjančič, 2024.

Na desni in levi strani zunanje slavoločne stene sta postavljeni oltarni menzi s kamniti-ma ploščama, ki služita kot **stranska oltarja**. Na njima visita podobi Srca Jezusovega (levo) in Srca Marijinega, ki ju je leta 2001 naslikal Tomaž Langus.

Na južni steni prezbiterija je obešeno **razpelo**, kvaliteten izdelek ljudskega podobarja. Vsako leto ga pred Martinom okrasijo z vencem iz zelenja, ki ostane na njem do naslednjega

119 Avscu je leta 1904 mežnar povedal, da je oltar star kakih 16 let. Prim. NŠAL 111, Zbirka načrtov – Avsec, š. 4, Leskovec pri Krškem.

120 NŠAL 111, Zbirka načrtov – Avsec, št. 4, Leskovec pri Krškem.

leta. V cerkvi so lesene klopi, prenesene iz župnijske cerkve. Pred dobrimi stotimi leti je pod pevskim korom stala baročna klop.¹²¹

Velika vas pri Krškem, razpelo v prezbitoriju. ZVKDS, OE Novo mesto, Lucija Fabjančič, 2024.

V zvoniku sta do leta 1917 visela dva **zvonova**: večji, vlit leta 1835, je meril premeru 62 centimetrov, manjši brez letnice pa 40 centimetrov. Oba sta bila odvzeta med prvo svetovno vojno.¹²² Ljudmila Šribar navaja, da naj bi imela velikovaška podružnica bronast zvon iz leta 1750, ki ga je vлил ljubljanski zvonar Benedikt Huetterer.¹²³ Vendar njena navedba ni točna, saj je bil to zvon iz Velike vasi v župniji Moravče.¹²⁴ Danes ima sv. Martin železna zvonova, ki so ju kupili leta 1926 in so bili viliti v Kranjski industrijski družbi (KID) na Jesenicah.¹²⁵ Veliki ima 200 kilogramov in je uglasen na ton Cis, manjši, težak 130 kilogramov, pa na ton F. Vaščanka je povedala, da z velikim še vedno zvonijo ob hudi uri. In vselej pomaga. Tudi če toča že zač-

121 NŠAL 111, Zbirka načrtov – Avsec, št. 4, Leskovec pri Krškem.

122 NAŠL 5, ŠAL 5, š. 351, Seznam zvonov po župnijah za oddajo vojni upravi: A – Poljane nad Škofjo Loko 1916.

123 Šribar, Cerkev sv. Martina. *Velika in Gorenja vas*, str. 146.

124 Ambrožič, Zvonarstvo, str. 96.

125 Šribar, Cerkev sv. Martina. *Velika in Gorenja vas*, str. 146.

ne padati, ob zvonjenju preneha. Poleg zvonov najdemo v zvoniku še kovinski mehanizem stolpne ure, ki ni več v funkciji.

Umetnostni značaj cerkve

Cerkev sv. Martina je podeželska, v osnovi še srednjeveška stavba, ki je bila tekom stoletij večkrat predelana. Za njeno gradnjo so med drugim uporabili tudi antične kamnite spoliye, kar dokazuje v južno steno ladje vgrajen del rimskega nagrobnika. Stilno značilne arhitekturne elemente, ki jih lahko le slutimo v stenah ladje in prezbitorija, so zabrisale nekatere obnove. Kljub temu izpričuje stavba za Krško polje pomembno umetnostno dediščino.

Cerkev je vpisana v register nepremične kulturne dediščine kot enota EŠD 1961. Ker ima zaradi kulturnih, zgodovinskih in umetnostno-arhitekturnih lastnosti poseben pomen za Občino Krško, jo je ta z Odlokom o razglasitvi cerkve sv. Martina v Veliki vasi pri Krškem razglasila za kulturni spomenik lokalnega pomena (Uradni list RS, št. 67/2007). Vplivno območje spomenika posega v enoto EŠD 9815 Velika vas pri Krškem – Arheološko območje.

Veliki Podlog – cerkev sv. Miklavža

Cerkev, usmerjena proti vzhodu, stoji na samem, na vedutno izpostavljeni lokaciji sredi polja severozahodno od vasi. Domačini vedo povedati, da stoji tu zato, ker se vaščani Velikega in Malega Podloga ter Gržeče vasi, niso mogli pogoditi, v kateri vasi bo stala. Zato so jo postavili na kraj, ki je skoraj enako oddaljen od vsake od teh vasi.

Kratka zgodovina

Kraj Podlog je kot *Puedlog* v pisanih virih prvič zabeležen leta 1330 in še ni bil razdeljen na Veliki in Mali. Cerkev sv. Nikolaja, *filialis ecclesiae sancti Nicolai in Puedlag*, je navedena leta 1391.¹²⁶ Veliki Podlog je kot Dolgi Podlog *Dulagnepotloc* po zaenkrat znanih virih prvič

126 Kos, *Gradivo*, str. 444.

naveden šele leta 1581 v vizitaciji, ki jo je škof Pavel Bizancij opravil v imenu oglejskega patriarha.¹²⁷ Cerkev je kot ena od podružnic leskovške župnije omenjena tudi leta 1689 v Valvasorjevi Slavi vojvodine Kranjske, kjer izvemo, da obhajajo žegnanje na nedeljo po martinovem.¹²⁸

Veliki Podlog, cerkev sv. Miklavža stoji na vedutno izpostavljeni lokaciji sredi polj. ZVKDS, OE Novo mesto, Pavla Peterle Udovič, 2024.

Leta 1761 je zabeležena v zapisniku vizitacije goriškega nadškofa Karla Mihaela Attemsa. Takrat je imela en sam oltar.¹²⁹ Cerkev je zarisana na jožefinskem vojaškem zemljevidu, nastalem v letih 1763–1787, in opisana kot majhna zidana cerkev.¹³⁰

V topografsko-zgodovinskem opisu ljubljanske škofije iz let 1821–1823 izvemo, da ima Veliki Podlog 24 hiš in 161 prebivalcev, v vaški podružnici pa obhajajo žegnanje na nedeljo po prazniku sv. Nikolaja.¹³¹

Opis in stavbna zgodovina

Tloris cerkvene arhitekture oblikujejo podolžen, polkrožno zaključen prezbiterij, podolžna, od prezbiterija širša ladja in pred njeno zahodno stranico postavljen zvonik. Ladjo in prezbiterij pokriva dvokapna streha. Novo leseno strešno konstrukcijo in opečno kritino bobrovec je dobila leta 2001.¹³² Streha sloni na profiliranem strešnem vencu, ki obteka enako visoko ladjo in prezbiterij.

V vzhodnem delu prezbiterija je visoko v steni nameščeno okroglo okence, v njegovih podolžnih stranicah pa po ena visoka, pravokotna in šilasto zaključena okenska odprtina. Okni enakih oblik in velikosti sta tudi na severni in južni steni ladje. V njeni zahodni stranici sta visoko v steni elipsasti svetlobni odprtini, ki osvetlujeta podstrešje. Novi leseni okvirji in kovane mreže na njih so bili montirani leta 2003.

Fasade prezbiterija in ladje so delno obnovili leta 1993 in pri tem odstranili nanos debelega cementnega ometa. Pod njim so odkrili ostanke tankega gotskega apnenega ometa z narisanimi opečnimi vogalniki. Pri obnovi so na stene ladje nanegli nov apnen omet v tehniki gotskega gradbeništva.¹³³ Leta 2001 so omet odstranili in položili novega. Fasade so tonirane v svetlo oker tonu, vogalniki na zahodni steni ladje so opečni, okenske špalete bele. Dela je izvajal Janez Sintič. Spodnji deli zidov so zaradi osuševanja ostali neometani in iz njih lahko razberemo strukturo gradnje.

Zvonik ob zahodni steni ladje je pokrit z visoko piramidasto streho s trikotnimi čeli, ki jo nosi bogato profiliran fabijon. Njegovo strešno konstrukcijo so obnovili leta 2021 in jo prekrili z bakreno pločevino. Fasade zvonika so členjene z značilnimi vertikalnimi in horizontalnimi pasovi, ki poudarjajo vogale in določajo nadstropja. V posameznih poljih so pokončne line, pod streho pa visoke polkrožno zaključene line za zvonove. Delilni pasovi so zalikani in vtisnjeni v omet, v poljih med njimi je ohranjen star grob betonski špic. Z različno strukturo ometov na prezbiteriju in ladji ter zvoniku je razviden razvoj stavbnih faz cerkvene arhitekture.

¹²⁷ Höfler, *Trije popisi*, str. 38–39.

¹²⁸ Valvasor, *Die Ehre*, str. 742.

¹²⁹ Volčjak, *Vizitacijski zapisniki 1761–1771*, str. 325. V vizitaciji iz leta 1753 pa cerkev ni navedena.

¹³⁰ *Slovenija na vojaškem zemljevidu*, II, opisi str. 146, sekcija 220.

¹³¹ Otrin, Visočnik, *Topografsko gradivo*, str. 133.

¹³² Žagar, *Vsem hvaležen*, str. 123. Po tej knjigi povzemam tudi vse druge posege, izvedene po letu 1990.

¹³³ Kramberger, Veliki Podlog. Varstvo spomenikov, 35, str. 168.

Po zvonikom vodi v cerkev polkrožen kamnit portal z letnico 1856, ki označuje večjo obnovo cerkvene stavbe in mogoče tudi njeno današnjo novogotsko historicistično podobo. Lesena krila vrat so bila izdelana leta 2003. Da bi cerkev zaščitili pred vlomi, so namestili še kovana železna vrata, izdelek kovaštva Rb Resman iz Leskovca pri Krškem.¹³⁴

Notranjost ladje in prezbitorija pokriva banjasti obok. Dvojne obočne oproge nosijo plitvi pilastri s poudarjenimi kapiteli. Pred zahodno steno ladje je postavljen lesen pevski kor s perforirano ograjo, ki izraža secesijska stilna izhodišča. Ladja se skozi širok in visok slavolok odpira v prezbitorij. Linijo njegovega loka poudarjajo dekorativni elementi, izdelani v ometu.

Notranjost so obnovili leta 2003. Stene so prebeljene v oker barvnem tonu, oboki so beli, prav tako tudi posamezni ornamentalni dekorativni elementi in okenske špalete. Običaj je bil, da so ob žegnanju cerkev okrasili z bršljanovimi venci, ki so jih spletle ženske. Navado so opustili, ko je ok. leta 2010 umrla zadnja, ki jih je znala narediti.

Veliki Podlog, cerkev sv. Miklavža, glavni oltar. ZVKDS, OE Novo mesto, Lucija Fabjančič, 2024.

Cerkveno notranjost zaznamujejo predvsem **glavni oltar** in dva stranska oltarja, ki kažejo značilne novogotske stilne elemente. Glavni oltar je leta 1864 izdelal Anton Zajc (Seitz) in nanje postavil kipe treh škofov. V osrednjo nišo zavetnika cerkve sv. Miklavža, ki drži v eni roki škofovsko palico, v drugi pa knjigo, na kateri so jabolka oz. kepe zlata. Na stranskih podstavkih stojita dva od štirih cerkvenih očetov: na levem kip sv. Avgušтина z gorečim srcem v roki, na desnem sv. Ambroža, zavetnika čebel in čebelarjev s čebeljim panjem pri nogah.

Stranska oltarja ob zunanji slavoločni steni sta enaka, torej sta pendanta. Nastala sta sočasno z glavnim oltarjem, s katerim ju družijo isti avtor in način izdelave v psevdogotski tradiciji. Njuna zelo ploskovita nastavka sta samo okvir za oltarni lik. V levem je podoba Srca Marijinega, v desnem Srca Jezusovega. Nameščeni sta bili ob prenovi oltarjev in preneseni iz leskovškega župnišča. Leta 1959 je bila v levem oltarju slika sv. Jurija in v desnem Brezmadežne.¹³⁵ Stranska oltarja je leta 2004 obnovil Aleš Vene. Ob žegnanju okrasijo vse tri oltarje: glavnega vaščani iz Velikega Podloga, levega iz Malega Podloga in desnega iz Gržeče vasi, cerkev pa ženske počistijo skupaj.

V prezbitoriju visi velika oltarna **slika sv. Miklavža**, ki jo je obnavljal Branko Duh iz Maribora.

Cerkvene tlake oblikujejo velike kamnite plošče. V eni od njih prepoznamo **rimski nagrobnik** iz 1. stol., ki je bil vsaj do leta 1854 postavljen na menzi glavnega oltarja.¹³⁶ Napis na njem pove:

*Iuliae C(ai) f(iliae)
Priscilae
ann(orum) XXXX
C(aius) Rustius Dexte[r]
coniugi optim(a)e
et Rustiae C(ai) f(iliae)
Priscilae
ann(orum) XXXV[?]
pater infeliciſſimſ.*¹³⁷

134 Kovaštvo je enaka vrata izdelalo tudi za cerkvi na Vihrah in v Nemški vasi.

135 NŠAL 19, Popis cerkva 1954, župnija Leskovec pri Krškem, Popis cerkva v župniji Leskovec, str. 9.

136 Lovenjak, *Neviodunum*, str. 88–89.

137 Lovenjak, *Neviodunum*, str. 88.

Prevod:

Juliji Priscili, hčerki Kaja [umrli v starosti] 40 let. Najboljši ženi [postavil] Kaj Rustik Dekster. In Rustiji Priscili, hčerki Kaja, [umrli v starosti] 35 let. Najbolj nesrečni oče.¹³⁸

Veliki Podlog,
rimski nagrobnik v
cerkvenih tlakih.
ZVKDS, OE Novo mesto,
Pavla Peterle Udovič, 2024.

Do leta 1917 so viseli v zvoniku trije **zvonovi**. Največji iz leta 1848 je meril v premeru 63 centimetrov; srednji, vlit leta 1891, 50 centimetrov in je bil težak 71 kilogramov; zvonček iz leta 1908 je imel 26 centimetrov premera in 25 kilogramov teže. Vsi trije so bili med prvo svetovno vojno odvzeti za vojaške potrebe.¹³⁹ Danes sta v zvoniku železna zvonova. Večji ima 200 kilogramov in je uglasen na ton Cis; manjši, težak 130 kilogramov, pa na ton F.

138 Lovenjak dopušča možnost, da bi lahko bila pri rimski številki XXXV še kakšna enica, torej bi lahko bila pokojnica starejša od 35 let. Prim. Lovenjak, *Neovidunum*, str. 88..

139 NAŠL 5, ŠAL 5, š. 351, Seznam zvonov po župnijah za oddajo vojni upravi: A – Poljane nad Škofjo Loko 1916.

Slogovni povzetek

Cerkev sv. Miklavža je osnovi še srednjeveška, kasneje predelana arhitektura. Zadnjo obsežno predelavo je dobila v drugi polovici 19. stol., ko so cerkev in njeno opremo regotizirali. Leta 1856 so k starejši ladji prizidali podolžen, polkrožno zaključen prezbiterij in oblikovali enotne psevdogotske okenske odprtine. Leta 1864 je cerkev dobila nov glavni in stranska oltarja, ki jih je v tedaj modni novogotski tradiciji izdelal Anton Zajc. Čeprav njihova kvaliteta ne presega obrtniškega mizarskega nivoja, skupaj z regotizirano arhitekturo ustvarjajo soliden cerkveni ambient, značilen za iztek 19. stol.

Cerkev je vpisana v register kot enota (EŠD) 1962. Ker ima zaradi kulturnih, zgodovinskih in umetnostno-arhitekturnih lastnosti poseben pomen za Občino Krško, jo je ta z Odlokom o razglasitvi cerkve sv. Miklavža v Velikem Podlogu razglasila za kulturni spomenik lokalnega pomena (Uradni list RS, št. 67/2007). Spomenik in del njegovega vplivnega območja ležita v enoti EŠD 13527 Veliki Podlog – Arheološko najdišče.

Vihre – cerkev sv. Urha

Cerkev, orientirana proti vzhodu, stoji na samem, v bližini avtoceste, na ravnini Krškega polja, jugovzhodno od vasi. Na južni strani cerkve raste nekaj kostanjev in mogočna lipa, ki oblikujejo slikovit cerkveni ambient. Na severozahodni strani so 4. julija 2013 posadili spominski javor, s katerim je občina Krško obeležila zaključek komasacije in agromelioracije na območje Viher.

Kratka zgodovina

Kraj Vihre je kot *Weychen* v pisanih virih prvikrat zabeležen leta 1436,¹⁴⁰ cerkev sv. Urha, *apud sanctum Vdalricum*, pa že leta 1249.¹⁴¹ Kot ena od leskovških podružnic je navedena leta 1581 v vizitaciji, ki jo je škof Pavel Bizancij opravil v imenu oglejskega patriarha.¹⁴² Našteta je tudi

140 Kos, *Gradivo*, str. 704.

141 Höfler, *Gradivo za historično topografijo*, str. 216.

142 Höfler, *Trije popisi*, str. 38–39.

v Valvasorjevi Slavi vojvodine Kranjske iz leta 1689. Takrat je imela tri oltarje, posvečene sv. Urhu, sv. Antonu Opatu in sv. Dominiku. Žegnanje, ki so ga obhajali na praznik povišanja svetega Križa, so prestavili v Krško. Valvasor je še zapisal, da so nedaleč od cerkve izkopali kamnito piramido, na kateri je bil nejasen napis. Razbrali so lahko samo črke ODUNI, ki naj bi bile po njegovem del besede NOVIODUNI. Kamen so želeli uporabiti pri gradnji krškega kapucinskega samostana, a je bil tako velik in težak, da ga niso mogli premakniti. Zato so ga pustili na mestu najdbe, ga postavili pokonci in uporabljali pri pasijonu.¹⁴³

Vihre, cerkev sv. Urha, zahodna fasada z zvonikom.
ZVKDS, OE Novo mesto, Pavla Peterle Udovič, 2024.

V 18. stoletju je cerkev zabeležena leta 1753 v zapisniku vizitacije goriškega nadškofa Karla Mihaela Attemsa. Bila je neposvečena in je imela tri oltarje: sv. Urha, sv. Dominika in sv. Antona Opata.¹⁴⁴ Bila je brez ustanove.¹⁴⁵ Enaka oltarna oprema je bila v cerkvi tudi ob Attemsovi drugi vizitaciji deset let kasneje.¹⁴⁶ Njena lega je zarisana na jožefinskem vojaškem zemljevidu, nastalem v letih 1763–1787, v pripadajočem opisu pa zabeležena kot majhna zi-

dana cerkev. Izvemo še, da reka Sava, ki teče pol ure stran od Drnovega in Viher, poplavlja okolico vse do vasi.¹⁴⁷ S tem lahko pojasnimo izročilo, da je cerkev nekoč stala na bregu jezera.

Topografsko-zgodovinski opis ljubljanske škofije iz let 1821–1823 pove, da imajo Vihre 21 hiš in 136 prebivalcev ter da obhajajo patrocinij (žegnanje) na nedeljo po prazniku sv. Urha.¹⁴⁸

Opis in stavbna zgodovina

Tloris sestavljajo tristrano zaključen prezbiterij, podolžna pravokotna ladja, slavolok in pred zahodno fasado ladje prislonjen zvonik. Cerkev je najmanjša leskovska podružnica. Enako visoko ladjo in prezbiterij pokriva dvokapna streha, ki jo nosi bogato profiliran zidni venec. Obnovljena je bila leta 1994.¹⁴⁹ V južni in severni steni ladje je nameščena po ena polkrožno oblikovana okenska odprtina, v zgornjem delu dekorirana z v ometu izdelano dekorativno obrobo, na vrhu katere je križ. Enako okno najdemo tudi na južni podolžni stranici prezbiterija. Nove lesene okenske okvirje so namestili leta 1995.

V zahodnem delu ladje je levo od okna viden del srednjeveške arhitekture, ki so jo odkrili ob obnovi fasad leta 1995. Prezentirani so srednjeveški ometi z dekorativno poslikavo vogelnikov in linijo talnega zidca, pokončno pravokotno romansko okence z ornamentalno dekorativno poslikavo in **freska** s prizorom **Križanja**. Na njej je upodobljeno Kristusovo križanje z Marijo in Janezom, ob katerih klečita majhna donatorja z rokama, sklenjenima v molitvi. Nastanek freske lahko postavimo v čas pozne gotike s konca 15. stol. Njen avtor zaenkrat ni znan, a stilne značilnosti kažejo na bližino t. i. podpeškega mojstra oz. njegovega starejšega in bolj kvalitetnega tovariša.¹⁵⁰ Originalno fresko so sneli, jo restavrirali in leta 2000 namestili na severno steno v prezbiteriju, na južni zunanji fasadi ladje pa leta 2003 napravili njeno delno rekonstruirano kopijo.¹⁵¹ Strokovno zahtevna posega je izvedel restavrador Darko Tratar.¹⁵²

¹⁴³ Valvasor, *Die Ehre*, VIII, str. 742.

¹⁴⁴ Volčjak, *Vizitacijski zapisniki 1752–1757*, str. 295.

¹⁴⁵ Iz vizitacijskega zapisnika ni razvidno, za katero ustanovo gre, a je verjetno mišljena mašna ustanova. Za pojasnilo se zahvaljujem dr. Ani Lavrič.

¹⁴⁶ Volčjak, *Vizitacijski zapisniki 1761–1771*, str. 325.

¹⁴⁷ *Slovenija na vojaškem zemljevidu*, II, opisi str. 149, sekcija 220.

¹⁴⁸ Otrin, Visočnik, *Topografsko gradivo*, str. 13–133.

¹⁴⁹ Žagar, *Vsem hvaležen*, str. 121. Po tej knjigi povzemam tudi vse druge posege, izvedene po letu 1990.

¹⁵⁰ Höfler, *Srednjeveške freske*, III, str. 199–200.

¹⁵¹ Žagar, *Vsem hvaležen*, str. 123–124.

¹⁵² P.[avel] P.[erc], Gotska freska na Vihrah obnovljena. Posavski obzornik, let. 8, št. 80, str. 5.

Fasade prezbiterja in ladje so prepleskane v belem, dekorativne obrobe okoli okenskih odprtín so poudarjene v svetlem oker barvnem tonu.

Vihre, cerkev sv. Urha, prezentacija srednjeveškega dela ladje z rekonstruirano fresko Križanja.
ZVKDS, OE Ljubljana, Alenka Železnik, 2011.

Vihre, cerkev sv. Urha,
originalna srednjeveška
freska Križanja, shranjena v
prezbiteriju.
ZVKDS, OE Novo mesto,
Lucija Fabjančič, 2024.

Zvonik, prislonek k zahodni steni ladje, je pokrit s piramidasto streho s trikotnimi čeli. Pod streho teče bogato profiliran strešni venec, ki obdaja tudi trikotna čela, v katerih je krog urine številčnice s profilirano obrobo. Kritina je pločevina. Pod streho se v vseh štirih straneh odpira po ena pokončna, polkrožno zaključena lina za zvonove, zaprta z lesenimi polkni. Fasade zvonika so členjene z vertikalnimi in horizontalnimi, v ometu izvedenimi pasovi, ki

določajo nadstropja. Zvonica, ki se odpira s tremi polkrožnimi loki, je svodena z banjastim obokom. V njem so odprtine, v katerih so pred elektrifikacijo visele vrvi zvonov. Na tleh so položene betonske teraco plošče.

V cerkev vodi polkrožen vhod brez podbojev. Ker je bilo pred leti vanjo vlomljeno, so pred lesena vrata namestili še železna vrata, izdelek kovaštva Rb Resman iz Leskovca pri Krškem.¹⁵³ Notranjščina je v ladji in prezbiteriju svodena z banjastim obokom. Nosijo ga pilastri s profiliranimi kapiteli, ki krasijo tudi slavoločno odprtino. Pred zahodno steno ladje je nameščen pevski kor, postavljen na zidana stebra s porezanimi vogali in kapiteli, stranska stebra sta vpeta v steno. Stene so prepleskane v oker in belem barvnem tonu. Do leta 2018 je bil v cerkvi betonski tlak, ki so ga zamenjale kvadratne ploščice, katerih barva in oblika posnemata opečne tlakovce.

Vihre, cerkev sv. Urha,
glavni oltar, ZVKDS,
OE Novo mesto, Lucija
Fabjančič, 2024.

Notranjščino zaznamujejo predvsem **glavni oltar** in dva stranska oltarja, v osnovi še iz 17. stol., kasneje predelani in ponesrečeno obnovljeni. V glavnem oltarju je osrednje mesto namenjeno sv. Urhu, zavetniku vinogradnikov, umirajočih, priprošnjiku ob težkem porodu, proti raznim boleznim ... Upodobljen je v škofovskih oblačilih in z ribo na knjigi v rokah. V

¹⁵³ Kovaštvo je enaka vrata izdelalo tudi za cerkvi v Nemški vasi in Velikem Podlogu.

stranskih nišah sta nova kipa sv. Petra in Pavla, ki sta nadomestila ukradena kipa sv. Cirila in Metoda in sta kopiji kipov iz velikega oltarja v Drnovem. Nad okvirjem osrednje niše pridržujeta angelca kartušo, v kateri je napis: SV. URH PROSI ZA NAS.

Severni **stranski oltar** je izjemen rezbarski izdelek z za 17. stol. značilno dekoracijo v obliki hrustančevja. V osrednji niši je nov kip sv. Dominika, stebra ob njej sta oblikovana kot prostostoječi človeški figuri, hermi.¹⁵⁴

Vihre, cerkev sv. Urha,
stranski oltar sv. Dominika.
ZVKDS, OE Novo mesto,
Lucija Fabjančič, 2024.

Južni stranski oltar, posvečen sv. Antonu Padovanskemu, je kljub predelavi ohranil nekaj dekorativnih elementov v obliki hrustančevja v funkciji atike. Vse tri oltarje je v letih 2001–2004 obnovil Aleš Vene iz Štrita. Ta je izdelal tudi nova stranska kipa na glavnem in oba kipa zavetnikov na stranskih oltarjih.

V cerkvi visijo **podobe križevega pota**, ki jih je ob prenovi leta 2019 nabavil in daroval ključar Franci Jankovič.

Do leta 1917 so v zvoniku viseli trije **zvonovi**. Velik, vlit leta 1849, je meril v premeru 57 centimetrov, srednji zvon brez letnice 77 centimetrov, zvon iz leta 1850 pa 74 centime-

trov.¹⁵⁵ Danes sta v zvoniku železna zvonova: večji zvon, težak 195 kilogramov, je uglašen na ton D, manjši s 180 kilogrami pa na ton E.

Umetnostni značaj cerkve

Cerkev sv. Urha ima v zasnovi še srednjeveško arhitekturo, ki je bila kasneje večkrat predelana. Največje spremembe je doživela v drugi polovici 17. stol., ko je dobila nov prezbiterij in oltarno opremo. Obnovitve je bila deležna tudi ob koncu 19. stol. in v prvih letih tretjega tisočletja. Izjemno vrednost, zaradi katere presega kvaliteto večine leskovških podružnic, predstavlja odkritje in prezentacija romanskega okenca ter kvalitetne figuralne poslikave z motivom Križanja s konca 15. stol. na južni steni srednjeveška ladje. Cerkev ima tudi kvalitetno, a žal močno okrnjeno oltarno opremo z druge polovice 17. stol.

Cerkev je vpisana v register nepremične kulturne dediščine kot enota EŠD 1965. Ker ima zaradi kulturnih, zgodovinskih in umetnostno-arhitekturnih lastnosti poseben pomen za Občino Krško, jo je ta z Odlokom o razglasitvi cerkve sv. Urha na Vihrah razglasila za kulturni spomenik lokalnega pomena (Uradni list RS, št. 67/2007). Spomenik in njegovo vplivno območje sta znotraj enote EŠD 9817 Vihre – Arheološko območje. Kot enota EŠD 9822 je vpisana tudi visoka in vitalna lipa z obsegom 270 centimetrov, ki raste jugozahodno od cerkve.

¹⁵⁴ Herma je doprsna ali dokolenska človeška podoba v obliki slopa.

¹⁵⁵ NŠAL 5, Škofijski arhiv Ljubljana 5, š. 351, Seznam zvonov po župnijah za oddajo vojni upravi: A – Poljane nad Škofo Loko 1916.

župnije, je veliko takih, ki jih mesto župnije ne zanima prav dosti. Lahko trdim, da je naša župnija pognala globoke korenine in zato se moramo vsi truditi, da postane to dejansko kraj, kjer se premaguje osamljenost. Papež Frančišek v svoji spodbudi Evangelii gaudium spomnil, da je župnija cerkvena navzočnost na ozemlju, prostor poslušanja Besede, rasti v krščanskem življenju, pogovora, oznanjevanj, velikodušne ljubezni, češčenja in obhajanja (t. 28).

Kultura vsake organizacije, v tem primeru župnije, se odseva v tem, kaj resnično ceni. Vrednote ne opazimo najprej v besedah, ampak v dejanjih ali nedejanjih. Vprašanje je torej, kakšen obraz kaže naša župnija svojim prebivalcem. Svoje vrednote sporočamo s tem, kaj častimo, kaj toleriramo in kaj predpostavljamo. Ni dovolj govoriti o vrednotah. Naša dejanja so tista, ki sporočajo, kaj so naše resnične vrednote. Vsaka župnija ima svojo kulturo, ki pa pogosto ostaja skrita, nevidna in neizrečena. Večkrat se pojavi ravno ta občutek, da je v večini ostaja skrito.

Živimo v časih sprememb, ki s seboj prinašajo negotovost, tesnobo, nemir in slovo od vsega znanega. Tudi naša župnija v tem ni izjema. To lahko opazujemo, ne le v številkah, ampak tudi v misijonski živosti. Tistim, ki so bolj seznanjeni z življenjem in ustrojem župnije, je jasno, da stare metode za oznanjevanje ne delujejo. Borimo se in v tem boju lahko hitro doživimo breme neuspeha in neusmiljeno težo sramu. Misijonski zagon vernikov bi moral poživiti vero v tistih, ki so se oddaljili, hkrati pa k veri in osebnem srečanju z Kristusom povabiti tiste, ki ga ne poznajo. Na tem področju je še vedno veliko možnosti, vendar se zavedajmo, da ne živimo samo v dobi sprememb, ampak smo priče spremembi dobe. V mislih imam besede Gandalfa iz Gospodarja prstanov, ko mu je Frodo dejal: »Ko bi me to le ne doletelo.« in Gandalf mu odvrne: »Na to nimamo vpliva. Odločiti se moramo le, kako izkoristiti leta, ki so nam namenjena«. Res je, da se moramo mi odločiti, kaj bomo počeli v tem času, ki nam je dan.

Ko bi župnija spet odkrila samo sebe kot kraj temeljnega oznanjevanja evangelija, obhajanja evharistije, ko bi postala res kraj bratstva in ljubezni, iz katerega se širi krščansko pričevanje po svetu. Kaj smo sami naredili, da bi živeli kot misijonarji, ko se srečujemo in povezujemo s svetom? Potrebujemo nove ljudi, ker se za življenje potrebuje svežo kri. V župnijo je potrebno pripeljati ljudi, da bi si ob tisočletnici podaljšali življenje. In bistveno ob tem je najprej spreobrnjenje, ker želimo tako živeti in hrepenimo po tem, da bi prinašali Božje sado ve v svet. Bodimo za Jezusa navdušeni in goreči, tako bomo delili Božjo ljubezen s svojimi prijatelji, sodelavci, družino in vsemi, ki jih srečujemo.

Ob tem si postavljamo vprašanje: Če bi naša župnija jutri zaprla vrata, bi to bilo komu mar, ki ni župljan? Bi občutil razliko?

Oratorij 2024 (župnijski arhiv).

ŽUPNIJA KOT NOSILEC KULTURNE IDENTITETE

Župnijska cerkev kakor tudi podružne cerkve so kraji, kjer se zbira krščansko občestvo k poslušanju Božje besede, k molitvi, zlasti pa k obhajanju svetih skrivnosti. Najprej je cerkev prostor, kjer se obhaja bogoslužje. V različnih obdobjih zgodovine so se ti kraji spreminjali, obnavljali, nekatere vsebine pa dodajale popolnoma na novo. Verniki so vedno poskrbeli, da je za čaščenje Boga bilo res vse lepo in plemenito. Cerkevna umetnost v naši župniji tudi neka-ko govori o kulturni identiteti tega prostora in prebivalcev, ki so tukaj živeli. Lepota umetnosti kaže na to, kako je človek že po svoji naravi hotel s človeškimi deli izraziti neskončno Božjo lepoto. Čim bolj je Božja, tem bolj pospešuje Božjo čast in slavo ter tako pomaga, da se človekov duh dviga k Bogu.

Bogoslužni prostori in predmeti so res vredni, lepi kot znamenje in simbol nadnaravnega. Umetniki so po svojem navdihnjenju hoteli služiti Božji slavi in so pomnili, da je njihovo delovanje kakor posnemanje Boga Stvarnika in da bodo njihova dela namenjena bogočastju ter da bodo spodbujala pobožnost vernikov in njihovo versko vzgojo.

Skozi stoletja je tudi leskovska župnija ustvarila umetnostni zaklad, ki ga je potrebno nadvse skrbno varovati.

Z obnovo kulturnih spomenikov, kot so cerkve, želimo naši domovini in zanamcem zapustiti pristen obraz zgodovine in dejstvo, da je krščanstvo skozi stoletja bogatilo slovenskega človeka.

ŽUPNIJA KOT PROSTOR VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

Župnija želi svojim vernikom pomagati na njihovi poti vere in jih poučevati o skrivnosti katoliške vere. K temu prispeva v veliki meri osnovnošolska kateheza, pri kateri se otroci pripravljajo na prejem zakramentov, po drugi strani pa želimo dušni pastirji s svojimi nagovori usposobiti kristjane, da postanejo pravi Jezusovi učenci, ki bi bili odgovorno navzoči v družbi; pa naj bo to v poklicnem, družbenem ali pa kulturnem življenju. Beseda kateheze izhaja iz grške besede katechein in pomeni odmevati, uvajati, poučevati. Prvotni namen kateheze je načrtna vzgoja v veri z namenom, da omogoča izkušnjo krščanskega življenja. Veliko dela je vloženega v katehezo otrok, prav tako mladih, vendar je potrebno upoštevati dejstvo, da se kateheza prepleta s poukom o veri, ki pa jo otroci v šolah niso deležni. Mediji v veliki meri krojijo javno mnenje in tako zelo vplivajo na vrednote posameznika. Mnogi starši niso oziroma se ne ču-

Blagoslov zelenja 2024
(župnijski arhiv).

Prošnja procesija, maj 2024
(župnijski arhiv).

Srečanje ministrantov v Leničevem domu, junij 2024 (župnijski arhiv).

tijo sposobne, da bi rastli in dozorevali v veri do te mere, da bi postali učitelji in pričevalci za vero. Mnogi odrasli živijo, kakor da jih Bog ne zanima in zato imajo mnoge družine problem, ker niso sposobne učinkovito posredovati vere lastnim otrokom. Slovenska tla so težka za oznanjevanje katoliške vere. Kako težko bo Božja beseda rastla in obrodila sad na tleh, ki so bila dolga desetletja zaznamovana s komunistično-ateistično miselnostjo? Sadove pobiramo danes. Upoštevati moramo to zaznamovanost slovenskega naroda s pomankanjem veselja do življenja, ki se izraža v visokem številu splavov in nizko rodnosti, visoki stopnji samomorilnosti in destruktivnega vedenja, v zelo šibki vztrajnosti v zakonski zvezi ter visokem odstotku zasvojenih z alkoholom ... Ravno zaradi omenjenih okoliščin je ta klic po evangelizaciji še toliko močnejši. Evangelij prinaša veselje, ker je to veselo oznanilo in zato je ta novica vedno vir veselja, moči in tudi upanja za naš slovenski narod.

Pomembno se mi zdi dejstvo, da se leskovška župnija z župnikom in vsemi sodelavci trudi ter vabi in spremlja, da bi se čim več ljudi osebno srečalo z Jezusom Kristusom in osebno izpovedalo vero.

Vsak župljan osebno bi moral hrepeneti po tem, da postane srečna osebnost na vseh področjih: telesno, čustveno, moralno, družbeno, duhovno. Vse to so področja, kjer župljan odgovori na svojo osebno poklicanost.

Gospod Bog nas vabi k izpovedi osebne vere – veroizpovedi, da bi poznali nauk Cerkve, pomen zakramentalnega življenja, da bi radi posegali po Svetem pismu, ki je Božja beseda, da bi z Bogom gradili osebni odnos v molitvi.

V župnijskem občestvu bi tak človek postal dejaven člen, ki bi bil odgovoren, ustvarjalen, samostojen, sodelujoč in dobrodelen, kar bi se na enak način odražalo tudi v širši družbi (krajevna skupnost, mestna občina, država).

SKLEP

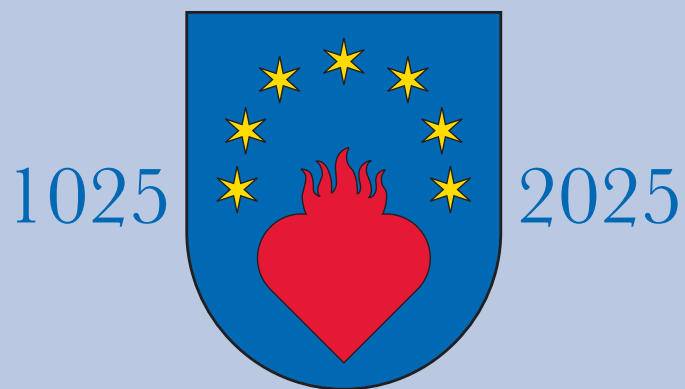
Naj se zgodovina leskovške župnije piše naprej, da ne bi postali samo krog opazovalcev, ampak tudi protagonisti zgodovine. Želim si, da bi znali imeti sanje in se znali premikati naprej. Situacija, v kateri se nahajamo, lahko postane priložnost za odpoved, lahko pa postane glasen klic Cerkvi v Leskovcu, da bi v polnosti zaživel svojo identiteto v evangelizaciji in misijonskemu poslanstvu. Naj tudi leskovški katoličan začne živeti kot misijonar ter se začne srečevati in povezovati s svetom ter oznanja Kristusov evangelij vse do skrajnih mej sveta (Apd 1,8).

Birma, april 2024 (župnijski arhiv).

Pospravljanje podstrešja župnijske cerkve (april 2024), župnijski arhiv.

ŽUPNIJA
LESKOVEC